

Pozamezne številke v Trstu in okolici po 20 stotink. — Oglasi se računajo v **Trstu** po 40 stotink in obratno **nim**. — Oglasi trgovcev in obrtnikov **nim** po 1.—, oglasi denarnih zadavodov **nim** po 1.—, oglasi denarnih zadavodov **nim** po 1.—. — Mali oglast po 20 st. beseda, najmanj pa 1.—. — Oglasi naročnika in reklamacije se pošiljajo izključno upravi Edinosti, v Trstu, ulica sv. Krištofa št. 20, I. nadstropje. — Telefon uredništva v upravo 11-6784.

Giolittijeva izjava o reškem vprašanju

komisijo, da bo vlada kljub že začeti blokadi po izkušala vse mogoče, da se prepreči prelivanje bratske krvi. V ta namen da se ravnapokar išče na čin, da pride do neizvratnih stikov in pogovorov.

Glolitivne izjave sta podpirala s svoje strasti tudi grof Storza, minister za vnianje stvari, in voini minister Bonomi. Grof Storza je opozarjal posebnost na diplomatske zapletitave s Jugoslavijo, ki bi bili neizogibni, ako se ne izvrši razpisna pogodba.

Kako je z živežem na Reki?

OPATIKA, 24. Položaj z ozirom na živila se bivaled blokade znatno poslabšal. Za pred sedanjimi zapletitaji ni bilo oskrbovanje redkega prebivastva bogve kako silajno urejeno, dasi je imel rogentstvo precejšnje število ladij na razpolago z davežanje živeža.

Naivneži dobrotniki Rečanov je bil dosedaj rimski odsek Rednega kriza, ki je zalagal Reko z dovoljenjem italijanske vlade s vseni vsakdanjimi potrebčinami. Dasi je znalo število vpisanih prebivalcev le 52.000 tisoč duš, se je posrečilo D'Annunziji izposlovati 56.000 odmerkov na dan. Na začetni je zamogel reški aprovizirajki udar shrniti nekoliko živežne rezerve, ki pa je vendar prepoznatna, da bi se moglo kljubovati z njo tudi namirneši blokadi. Celokupna živežna rezerva, s katero razpolaga reška aprovizirajka, bi zadostovala v najboljem slučaju komaj za dva tedna, severno z znanimi omejitvami v porabi. Toda zdi se, da imajo Rečani le malo volje prenašati zopet is trpljenje in pomanjkanje kot ob času svetovne vojne, dasi je izdal župan Gigante proglaš na svo občanarje, v katerem jih poziva, naj vztrajajo na strani poveljnika D'Annunzija do krajinosti.

Admiral Millo pri kraju

RIM, 24. Danes popolnno je sprejel kralj admiral Millo v advencijci. Admiral je poročal kralju natančno o razmerah v Dalmaciji.

IZ JUGOSLAVIJE

Prisegu poslancev in izvolitev predsedstva konstituante

Seja klubovnih načelnikov

BELGRAD, 23. V sredo ob 9 predpoldne se je vršila seja klubovnih načelnikov. Demokrat Davidović predlaže

na kojoj po odobritvi verifikacijske poročila poslanci prisežejo in izvolijo zborničnega predsednika. Tako dolga čuje pravilnik. Dalje predlaga, naj se dopušta tudi pogojna prisega. Ker pa točke niso bile na dnevnem redu, jih je večina zavrgla. Sklenilo se je pa, da na bi se izvolila komisija za konstitucijo i komisija za premembo pravilnika. Mu sliman Hrasnica zahteva pojasnila glede pojavnosti prisega. Davidović mu o razloži, da bo v takem slučaju položaj poslane prisego lahko z gotovimi prdrži. Komunist Marković izjavlja, d ne zaupa takim zanjkam, češ, razvo ljavljenje belgrajskih komunističnih o činskih mandатов je izučilo komunisti. Nato izjavlja Davidović, da bi se m ralo besedilo pogojne prisega predložiti v odobritev seji klubovih načelnikov.

Plenarna seja konstituantne
BELGRAD, 23. Na včerajšnji predpoldanski seji konstituantne se je bil stavil predlog, naj se verificira 343 mandatov. Predlog je bil sprejet enoglasno. Na dnevnem redu popoldanske seje so bili prisega poslancev in izvolitev pred

sedstva. Razum klerikalcev. Laginjev stranke in Radičevce so bili vsi poslanci navzoči pri seji, katere se je otvorila ob 17. Agrarec Čedomil Stanković izjavlja, da bodo agrarci brezpogojno prisegli. (Smeh pri komunistih.) Komunist Marković se hvali, da so dali komunisti inicijativo za izpremembo pravilnika. Pravi, da so vsi zato, samo da mokratom in radikalcem da manjka pogum. (Smeh pri poslednjih.) »Treba je imeti pogum proti demagogiji,« reče Marković. Vsa Slovenija in tudi velika večina hrvatskega naroda da je proti pravilniku. (Klic: Ne poznamo treh narodov!) Nato nastane tak hrup v dvorani, da je moral predsednik prekiniti sejo. Toda Marković ostane na govorniški tribuni in čaka, da se seja zopet odpre. Ko se seja zopet odpre, nadaljuje Marković med burnim oporekanjem drugih strank. Predsednik mu vzame besedo, na kar zapustijo komunisti demonstrativno dvorano. Nato govori Etbib Krstian v imenu socialnih demokratov. Protestira sicer proti pravilniku, toda, ako bodo primorani, pravi, bodo socialni demokrati tudi prisegli. Musliman Spaho izjavlja, da bodo muslimani prisegli. V imenu republikancev izjavlja Milovan Lazarović, da bodo prisegli, dolas smatrajo tako dolžnost za nasilje. Nato govori dr. Vesnić, bivši ministar

predsednik. Povdarja, da se sedaj razloži, na katere elemente se je zanašati pri uredbi države. Provizorični pravilnik, pravi, je izrecno utemeljen v volilnem zakonu in se bo ob ugodni priliki izpremenil. Sicer se pa, reče Vesnić, obravnava proti komunistom, večina ne bo pustila nikdar terorizirati od manjšine. Dalje ugotavlja, da sta bivša ministra Korosec in Kovačević podpisala pravilnik, in da se Drinković, kateri tega sicer ni storil, pač pa ostal v kabinetu, mora smatrati za soglašajočega z vladno tudi v tem pogledu. (Burno odobravanje.)

Nato se je vršilo zapreženje poslancev po veroizpovedanjih. Prišli so: demokrati, radikalci, agrarci, muslimani, republikanci in socijalni demokrati. Prisegel niso položili: slovenski in hrvatski klerikali, Bunjevci, Narodni klub (Laginja), komunisti in odsotni Radičevići. Na ta način izgubi svoj mandat približno 130 poslancev, ako se ne premislijo.

Po prisegi se je vršila volitev predsednika. Izvoljen je bil demokrat dr. Ivan Ribar s 192 glasovi. Za podpredsednike so bili izvoljeni: za prvega radikalac Miloš Čosić (183 glasov), za drugega musliman dr. Hrasnica (185 glasov), za tretjega radikalac dr. Slavko Miletić (171 glasov). Za tajnike so bili izvoljeni: 4 demokrati, Vidanović, Vukasavljević, Agatović in Jamlik; 3 radikalci: Odašević, Vidić, Dragović; in musliman Alić.

Nato je bila seja zaključena. Danes ob 10 se konstituanta zopet sestane.

12. januarja se bo vršila svečanostna seja, v kateri bo držal prestolonaslednik kronske govore.

Sejnine med Trumbićem in Radićem

LJUBLJANA, 24. Koliko si prizadeva vlada in najodličnejši jugoslovanski politiki, da bi pripravili Radića do tega, da opusti svojo trgovlavo in obenem za svoje lastne ljudi nevarno igro, o tem priča obisk bivšega njenega ministra Trumbića pri Radiću. Trumbić je dospel v Zagreb 22. t. m., da se porazgovori z Radićem in ga prepriča, da je njegovo sodelovanje v konstituenti edina pot, po kateri bo mogel svojim volilcem res koristiti. Pri sestanku so bili navzoči še drugi poslanci Radićevih strank. O uspehih tega razgovora se oba Trumbić in Radić, izražata, da so polvoljni. V začetku meseca januarja se Trumbić in Radić zopet snideta. Pričakuje se z napetostjo, bodo li Radićevci šli v Belgrad in položili prisego, da na ta način rešijo svoje mandate, ali ne. V poslednjem slučaju bodo v njihovih okrajih potrebne nove volitve.

Rudarska stavka

LJUBLJANA, 24. Stavka rudarjev v Sloveniji in v Bosni in Hercegovini nadaljuje. Vseled pomankanja premoaga so bili nekateri vlaki ukinjeni, dokler se ne poskrbi zadostna količina premoaga. Tako sta ukinjena vlada št. 5 in 6 na progi med Zagrebom in Belgradom. Ukiničen je tudi zveza Belgrad-Niš. Stavkojoči rudarji napovedujejo, da se za slusčaj, ako se njihove zahteve ne sprejmejo, razširi stavka na celo državo.

Pozabljen otok

BELGRAD, 22. Danes je posetila deputacija Istranov pod vodstvom franciskanskega provincijala Miloševića vse parlamentarne klube, da jih zainteresira za otok Glavin, ki pripada Krku in Cresu. Zanimivo je, da niti vladni zastopniki pri pogajanjih v Rapallu kakor tudi min. predsednik dr. Vesnić sam niti pojma nimajo o tej važni točki v našem Jadranu ter so pozabili v Rapallu določiti natančen načrt mej kakor tudi čas italijanske evakuacije zasedenega ozemlja.

Jugoslovenska trgovska tiota

RIM, 24. V zmislu tozadevnih sporazumov, ki so bili sklenjeni v Parizu, je izročila italijanska vlada Jugosloviji vse brodovje, ki ji je bilo prisojeno.

Konac baranjske republike

BUDIMPEŠTA, 23. Ogrska brzojavna agencija javlja, da je prenehala baranjska republika, ki sta jo bila proglasila pred par tedni v Pečuhu bivša Karlojeva ministra Bela Linder in Martin Lovaszy. Oba regenta sta izdala proglas na ljudstvo, v katerem naznanjata, da sta morala odstopiti vlad, tega, ker jima ni prišla iz Jugoslavije pomoč, ki sta jo pričakovala.

PODLISTEK

TUJINEC

Danilo Šimunović.

Vsa trojica so se spogledali se enkrat in se nasmehali, kakor da se čudijo, da se niso našli že poprej.

Napetosti so se po stopnicah, mokrih in svetlečih, se, a ko so došli pod streho nad vratmi, se je domača ustavila in se obrnila:

— Sedaj boste videli hišo, kjer ste se rodili, epali boste celo v isti sobi, kjer so stanovali roditelji vaši.

— Rodil sem se torej v tej hiši?

— Da, tudi prvi dve leti svojega življenja ste preživeli v nji. Prosim vas, naprej.

Stanko se stopil gologlav in tako počasi, kakor da vstopa v kako svetlečo, ne da bi mislil, kaj dela, toda z nekim ganjenjem, ki mu je bilo zelo ugodno.

Na dolgem hodniku je bilo svetlo, kakor tudi v odprtih sobah, a pravi je bilo občutiti neko poseben in prijeten von, ki ga imajo stare hiše bogatih premožnikov na vasi. Na mnogih mestih, na ključih za obtecanim gradim, so viseli rmeni turški klan, poleg ruho gradje, veje z okusni ali čvrstimi in drugi česmi sadovi.

V veliki obednici — a pri Nikoli je bila tudi ona manjša — je bila miza še pogrnjena in videlo se je kakor se po razmetenju, da so pripravili obilno večerjo.

Vprašanje mednarodnega sodišča

PARIZ, 23. Stalno mednarodno sodišče se še ne more smatrati za uvedeno, dokler ne dobijo države, ki so pristopile, odobritev odnosnih parlamentov. Predvidja pa se, da pristane doberšen del dotičnih držav že v prvih mesecih prihodnjega leta. Do sedaj so pristale na ustanovitve stalnega sodišča sledeče države: Portugalska, Grška, Paragvaj, Urugvaj, Japonska, Štam, Svica, San Salvador, Južna Afrika, Kitajska, Poljska, Brazilija, Nova Zelandija, Norveška, Italija, Francija, Anglija in Kanada.

Predsednik Harding proti ententi
PARIZ, 22. Po poročilih iz Mariona, se je Harding sedaj končno javno odločil, da ne vzame na znanje niti versailleske mirovne pogodbe, niti pogodbe Zveze Narodov. Harding stremi za tem, da v svojo mirovno pogodbo z Nemčijo pospeši pogajanja med nemško vlado in vladami zaveznikov glede odškodnine za potopljene ladje, kakor tudi o razlastitvi ameriških posestev, in da hkrati na diplomatičen način razpravlja o novi Zvezi Narodov. Ta korak bo sledil najbrže neposredno, ko nastopi Harding svoje posle.

Ruske priprave na Kavkazu

LONDON, 22. Iz Carigrada poročajo, da zbiraajo boljševiki čete pri Baku. Pričakovati je novega napada na severno Perzijo.

Amerika za trgovinske odnose z Rusijo
WASHINGTON, 24. Zakladni državni tajnik Houselet je obznanil noto, v kateri se javlja, da so bile z dnem 18. decembra odpravljene vse omejitve trgovinskih stikov med državljani Združenih držav in Rusijo.

Proti temu vladnemu odloku je predložil senator King senatu resolucijo, s katero naj se obodi priznanje sovjetske vlade kakor tudi obnovitev trgovinskih stikov z Rusijo.

Moskva svetovno politično središče
PARIZ, 23. »Petrogradska Pravda« pravi, govorci o mednarodnem položaju Rusije, da se je znatno zboljšal ter dostavlja, da je postala Moskva vsled tega veliko svetovno-politično središče, ki ne zastaja prav nič za Londonom in Parizom.

Ogromen bankrot v Londonu
LONDON, 24. Banka Farrow je obustavila plačila. Ta dogodek je napravil globok vtis v vseh krogih. Banka je imela 75 podružnic, med temi nad 20 samo v Londonu. Pasiva ni še natančno ugotovljena, toda znano je, da znaša sprejeti kredit okoli 7 in pol milijonov funtov.

G. Farrow, ustanovnik banke in predsednik upravnega sveta je bil aretiran.

Naseljavanje v Ameriki

PARIZ, 22. Kakor poročajo iz Washingtona, je ameriški parlament z ozirom na pričakovano krizo prepovedal priseljevanje v Ameriko za eno leto.

Domače vesti

Čitatelem in prijateljem našega lista voščita uredništvo in uprava srečne in vesele praznike, kolikor je še pač to možno ob današnjih prilikah. Letos proslavljamo Kristovo rojstvo v zadnjič v današnjem izrednem razmerju — brez pripadnosti h kaki državi. Dal Bog, da bi se ne uresničile bojazni, ki grene čustva našemu narodu, ko se pripravljajo za novo življenje! Tej misli naj bodo posvečena naša srca in naše duše ob proslavi rojstva Kristovega, ki je prinesel človeštvu — vstajenje k pravemu življenju na svetlem solncu svobode in pravice! To prošnjo izmučenega naroda poštenjaka bodo vsebovale njegove molitve te praznike po božjih hramih! Vkljub vsemu in vsemu: verujemo! Saj pomenja Kristova zmaga nad tmino jamstvo zmage vseh, ki so zapostavljeni in prezirani! Ta vera naj nam povzdiga in ožarja pozicijo teh velikih praznikov! »Edinost« v nedeljo ne izide radi visokega praznika. Ker ob ponedeljskih navadno ne izhaja, izide prihodnja številka v terek ob navadni uri.

Poroka. Danes se je poročil v Rojano gospod Fran Bizjak, nameščenec Živnostenske banke, z gospico Marijo Kavčič, posestnico istotam. Novoporočenec je znana oseba med našimi širšimi sloji posebno neizprosen kot »nadležnež«, ko treba kaj darovati v narodne namene.

Kjer je on, tam treba še kaj izpustiti za to ali ono našo napravo. Čeprav se po daja v zakonski jam, vendar smo uverjeni, da si bo znal tudi nadalje varovati svobodo — narodnega eksperimenta. Novoporočenecemo želimo vse najboljše z željo, da bi prijatelji »dovkopalčevalci« poroko g. Bizjaka proslavili na način, ki je njemu najljubši....

O vladiki dru. Mahničju piše »Pučki prijatelj« med drugim: Stal je vedno na braniku naših najsvetejših pravic: verskih in narodnih. V svojih načrtih, kako bi našemu tlačnemu narodu priboril pripadajoče mu pravice, ni poznal nikake zapreke, dočim je tiste, ki so obstajale, vsikdar premagoval s svojo železno doslednostjo. Da, Mahnič je bil tak heroj, da mu nima vrstnika, da je njegova nezlomljena volja in neustrašnost naravnost rešila njegovo dušo: ni se tresel pred avstrijskim cesarjem, ko je šlo za pravice našega naroda, tako tudi ne pred sedanjimi okupacijskimi oblastmi, ki so ga svojedobno dale internirati. Kdo se ne spominja njegove neustrašne borbe za glagolico in hrvaški jezik v šolah? Kdo se ne spominja njegove odločnosti proti cesarskemu namestniku v Trstu, Rinaldinju? Kdo se ne spominja njegovega delovanja za narodno edinstvo povodom majniške deklaracije? Avstrija je dobro vedela, da sloga in narodno edinstvo SHS pomenjata propast njene moči, ker se je ta opirala na načelo: »Divide et impera«. Uradna Avstrija je vedno zavajala jugoslovenske katolike v borbo proti rodnim bratom in plašila jih je pred pravoslavni Srbi in obratno. Vse svoje sile je upirala, da ohrani Hrvate in Srbe v razporu ter da njih podžiga versko mržnjo. Dr. Mahnič ni mogel trpeti tega avstrijskega zavratnega delovanja, ki je hotelo izrabljati katolicizem v svoje imperijalistične svrhe. S svojo škofskovo avtoriteto in podpisom je nastopil za obrambo jugoslovenskih katolikov, ki jih je pokojna Avstrija smatrala za veleizdajake, ter je priobčil v »Novinah« serijo člankov. Prvi članek pod naslovom »Politika hrvaških katolikov« je cenzura konfiscirala v celoti. Vendar je bil ta članek v tisočih izvodih špirografiran in razširjen po naših pokrajinah. Ta članek je vzbudil povsod veliko senzacijo. Značil je veliko pridobitev za jugoslovensko stvar, ker je šel preko meje Avstro-Ogrske države, kar je pomenjalo za Avstrijo več nego eno izgubljeno bitko, ker je bil najmočnejši argument, s katerim je Avstrija opravičevala svoj obstanek, zrušen v prah. A kje so se vse druge stvari? Razkrinkal je pangermanizem, ki je hotel prodrati preko Vzhoda in Balkana. Centralnima vlastima je zaklical odkrito, ko so njene vojske navale, da prikljopijo Francijo! »Mari res mislijo pangermani, da se stotine milijonov slovenskih in drugih vzhodnih narodov puste stlačiti pod nemško čelado?« Svojemu lastnemu narodu je zaklical: »Ne bojite se za tujince, za pljavko Avstrijo, marveč družite vse sile in osnuj si in uvrsti svoj lastni dom — jugoslovensko državo!« To si je narod dobro zapomnil. Zato je Mahnič čeva oseba postala najpopularnejša tudi med nasprotniki samiti. — Veliki dr. Mahnič je umrl kot žrtve svojega naroda. Ta svet je zapustil z geslom: »Nos autem gloriam oportet in cruce Domini nostri Jesu Christi«. Predvidnost božja mu je določila težko trpljenje v zadnjih letih njegovega življenja. Svojo čašo je popil po svojem geslu. Umrl je, ali njegov duh, njegovo telo še živi in stoji med nami. Njegov duh nam ustvari nove generacije z deviškimi srci in svetimi ideali.

Se nekoliko o bombnih atentatih. Nekateri italijanski listi pravijo, da so aretacije v Gorici radi bombnih atentatov »senzacionalne«. Res je: senzacionalne. V prvo že zato, ker so aretiranci menda skoro sami intelektualci; ljudje torej, ki imajo znanosti in naobrazbe, ljudje, od katerih bi smeli pričakovati, da znajo tako v družbi občevariti v civiliziranih oblikah, kakor tudi v političnih borbah posluževati se dostojnih sredstev — torej ne nasilnih, pred vsem pa ne takih, ki spravljajo v nevarnost imetje, zdravje in življenje sočloveka. V civiliziranih krajih je v politični borbi orožje edino le argument, dokaz o pravilnosti lastnega naziranja. V ta namen je v svobodnih konstitucionalnih državah svoboda do izražanja svojega mnenja, torej pravica zborovanja in združevanja, so politične organizacije, so javna glasila. Političnemu boritelju so na razpolago javna tribuna in predali javnih listov — svoboden tisk. Vsako nasilje, vsaka brutalnost proti političnemu nasprotniku mora biti izključena, ker je v sramoto stranki, ki se je poslužuje, ako je niso drugi prisilili v to s svojim nasiljem. To je zakon civilizacije. Tega zakona pa očitno ne poznajo, ali pa ga drzno prezirajo — kar bi bilo še sramotnejše za njih — tisti gorški naobrazenci, ki so metali bombe na politične drugomisljenike in na drugorodno prebivalstvo, s čemer pa so se sami postavili izven — družbe naobrazencev! Zato imajo prav tisti italijanski listi, ki pravijo, da so aretacije v Gorici senzacionalne. No, to senzacionalnost pa naglašajo menda v glavnem zato, ker je med aretiranci tudi sin — kvestorja, načelnika oblasti, ki ji je nalog, da pazi na to, da se v politični borbi nikdo ne pregreša proti čori omenjenemu zakonu civilizacije. Če se take grde reči dogajajo na zeleni veji sinov varstvenih organov — kako naj se potem čudimo, da drugi niso nič boljši? Za to pa niso senzacionalne samo tiste aretacije, ampak tudi zistem, ki takih dogodkov ne prepreča, da bi mu moralo biti to v neizogibno dolžnost toliko v javnem, kolikor tudi v interesu lastnega ugleda in avtoritete.

Ob tej priliki pa moramo popraviti nekatere netočnosti v spomenici gorških meščanov, ki smo jo omenjali včeraj. Tam je rečeno, da so napadali izvršili atentat na slovenski koncert vkljub temu, da so se priveditelji pokorili njihovi zahtevi, da se ne sme peti »srbska himna«. To ne odgovarja resnici. V prvo ni res, da je bila na programu kaka srbska himna. Pač pa srbske narodne pesmi, ki so tako lepe, tako pristen odraz narodne duše, da se mora noben drug narod ne more ponasati s takimi. Besedo »narodne« pa je razumeti v smislu italijanske označbe »popularni«. V drugo ni res, da so se priveditelji pokorili oni zahtevi, ker srbske narodne pesmi so ostale na programu. Zgodilo se je pa nekaj drugega, kaj značilnega. V napolnjen dvorano je prišel Gigante, sin kvestorja, z nekim tovaršem njegovim. Predstavila sta se enemu privediteljev in zasedla potem sedeže, določene za — zastopnike oblasti! Čutila sta se torej — oblasti! Vprašati moramo: obstojeli je v naši »Juljski Benečiji« poleg kraljevih oblasti še kak drugi? Ko se je približala točka »srbske pesmi« je potegnil Gigante uro iz žepa, odšel in kmalu na to je — počila bomba!

Sedaj pa še nekaj zelo važnega. Ne pozabljen nam ostane dan 13. julija, ki je prinesel toliko neizmerno nesreče nad tržaške Slovence. Domisljamo si, da poznamo dobro tržaškega prebivalstva. Nekoliko živahno je in nerazvidno; večših se prerado razgreva pod različni vplivi: ali dobro je, blagega srca. Če bi bili pravi Tržačani odkrito povedali svoje mnenje o dogodku 13. julija, bi bila gotovo velika večina izrekla porazno obsodbo. In če bi bila, ne bi se bilo pozneje — to je naše trdno uverjenje — zgodilo marsikaj, kar se je zgodilo v sramoto mesta. In morda tudi ne bi bilo prišlo do gorških atentatov. Ali nikdo se ni upal izpregovoriti take odkrite in primerno ostre obsodbe — kakor so jo hitro izrekli gorški meščani. Nikdo se ni upal, da bi se uprl deroki reki, ki so jo nagnali nad Trst — Netržačani! Niso si upali, nedostajalo jim je poguma do odkrite besede. V tem je tragična krivda italijanskega tržaškega prebivalstva! Stavka državnih nameščenecv traja dalje napovedani referendum, ali se imajo vladni predlogi sprejeti ali ne, se bo vršil danes v področju obeh prizadetih Delavskih zbornic.

»Pravni vestnik«. »Podružnica Slov. Pravnika« v Trstu prične s početkom prihodnjega leta izdajati mesečnik »Pravni vestnik«. List bo znanstveno in tudi na popularen način gojil in razširjal pravno vedo in zakonoznanstvo ter jemal poseben ozir na tukajšnje razmere. Važnosti takega lista ni potreba posebej poudarjati, saj je ravno v zadnjih časih izšlo nešteto novih zakonov in odredb, ki jih treba v slovenskem, oziroma hrvaškem jeziku razlagati in razolmčati. Še večja pa bo važnost po uvedbi novih zakonov, ki jih bo imela anksejia za posledico. Vsled tega vabimo posebno pravnike, naše občine, dežne zavode in zadrage, da se naroče na list. Naročnina znaša letnih 36 Lit. Za člane »Pravnika« 24 Lit. ter je vpošiljati na upravniško lista v Trstu, Via S. Giovanni št. 14 II.

Telovadno društvo »Sokola« v Vrdeli sporoča, da bo pevška vaja v ponedeljek točno ob 8. Udeležijo naj se je gotovo vsi pevci in pevke. Nekaj o davkih. Pišejo nam: Ko sem te dni čital, kako je Radić varal kmetke volilce, mi je prišlo na misel, kar mi je moj pokojni oče pripovedoval o kmetki vstaji iz leta 1848. Pred 72 leti je bila vsa vipsavska dolina razburjena. Razni agitatorji so begali ljudstvo in je podžigali na vstajo proti gospodi. Obiljubljali so ljudem, da ako zmagajo kmetje — ne bo treba več plačevati »fronkov« (davkov) itd. Prvo so šli in razbili mlitnice, ker tudi teh da ne bo treba več. V ribenberkem gradu so zahtevali arhive itd. Bili smo kakor podivjani — mi je reklo moj oče. Ko je bilo že precej škode, več mrtvih in ranjenih, in še več zaprtih, je prišel med razburjenim kmetom neki boljši človek in jim je rekel: Ne poslušajte hujšakov, ki vam pravijo, da boste svobodni: prosti davkov in drugih dolžnosti do države in dežele. To ni možno. Kdo bo plačeval vojske, orožnike, sodne troške itd., ako ne oni, ki imajo svoje posestva? Nikjer na svetu ni in ne bo dežele, ki bi ne plačevala davkov, ker bi potem ne bilo tudi oblastev — pravice! Debelo smo gledali moža, a razumeli smo in ostali lepo doma. Vetaja pa je imela to dobro stran, da se je odpravilo kolonstvo. Grofovi so izgubili razne predpravitelje in tudi precej lepih posestev. Davkov pa ni odpravila še nobena revolucija, dasi je bilo vedno ljudi, ki so varali nevedno ljudstvo z odpravo — davkov. Čudno pa je, da je še danes ljudi, ki žal, najdejo še danes polno nevednežev! Naš kmet ne bi gotovo šel na litanice prorokom, ki bi »odpravljali davke«. Upajmo da se tudi bratrski hrvaški kmet čimprej reši slanih neumnosti.

Čuvajte svojo rodno grudo! Poljsko kraljestvo je bilo svoje dni slavno. Leta 1683. je poljski kralj Sobieski rešil sam Dunaj pred Turki. Poljsko kraljestvo so leta 1773. kosoma začeli tržati Prusi, Rusi in Avstrija; leta 1795. so bili razdeljeni na ostanki; Avstrija je dobila pozneje Krakov. Umrla je poljsko kraljestvo. V Nemčiji je živel 4 milijone, v Avstriji 5 milijonov, v Rusiji 6 milijonov Poljakov; 2 milijona jih je raztresenih po vsem svetu. Nemčija je Poljake hudo stiskala. Tisti 4 milijoni Poljakov niso imeli tam niti ene poljske šole; je bilo smeli imeti. Poljski starši so bili kaznovani, če so njihovi otroci molili v materinem jeziku. Javnih zborovanj Poljaki v Nemčiji niso imeli, ker se javno ni smelo poljsko govoriti; ali pa, če so bila taka zborovanja, so bila nemca. Ker so poljski niso smeli govoriti, nemščine pa bi »poslušale« ne pripustili, so si »govorniki« delili svoje tiskane govore. Vendar vkljub vsemu pritisku, so se Poljski gospodarski ječili in si ohranjali svojo grudo. Leta menda 1885. so ustanovili Prusi državno komisijo za nakupovanje poljskih zemljišč in naseljevanje Nemcev tam. V 5 letih je porabila komisija 500 milijonov mark, od Poljakov pa mogla kupiti le 80.000 oravov zemlje. Pa že to se je Poljakom zdelo preveč. Pred pisanjevanja videni, so začeli varčevati in ustanovljati gospodarske in demarne zadrage. Minulo je zopet le 5 let in ni bilo več poljskega mesta in trga brez poljske banke. Leta 1907. so imeli Poljaki na Pruskem 230 bank in 250 gospodarskih zadrug. In v 20 letih so te banke in zadrage pridobile na Pruskem Poljskem ljudem 150.000 oravov zemlje, ki je bila deležna vedno v nemških rokah. Nas Slovence opominjajo ti dogodki: Ne prodajaj rodno grudo... za nič na svetu je ne prodaj! Če jo pa le moraš prodati iz roke, srca rodni grudi ne odaj! — Slovenec, Slovani!

Čitalnica pri Sv. Jakobu ima svoj prvi planšlet v nedeljo, 26. t. m. od 7. do 11. ure zvečer v dvorani Delavskega konsumnega društva pri Sv. Jakobu. Na obilen obisk vabi odbor.

sebej povdarjati, saj je ravno v zadnjih časih izšlo nešteto novih zakonov in odredb, ki jih treba v slovenskem, oziroma hrvaškem jeziku razlagati in razolmčati. Še večja pa bo važnost po uvedbi novih zakonov, ki jih bo imela anksejia za posledico. Vsled tega vabimo posebno pravnike, naše občine, dežne zavode in zadrage, da se naroče na list. Naročnina znaša letnih 36 Lit. Za člane »Pravnika« 24 Lit. ter je vpošiljati na upravniško lista v Trstu, Via S. Giovanni št. 14 II.

Telovadno društvo »Sokola« v Vrdeli sporoča, da bo pevška vaja v ponedeljek točno ob 8. Udeležijo naj se je gotovo vsi pevci in pevke.

Nekaj o davkih. Pišejo nam: Ko sem te dni čital, kako je Radić varal kmetke volilce, mi je prišlo na misel, kar mi je moj pokojni oče pripovedoval o kmetki vstaji iz leta 1848. Pred 72 leti je bila vsa vipsavska dolina razburjena. Razni agitatorji so begali ljudstvo in je podžigali na vstajo proti gospodi. Obiljubljali so ljudem, da ako zmagajo kmetje — ne bo treba več plačevati »fronkov« (davkov) itd. Prvo so šli in razbili mlitnice, ker tudi teh da ne bo treba več. V ribenberkem gradu so zahtevali arhive itd. Bili smo kakor podivjani — mi je reklo moj oče. Ko je bilo že precej škode, več mrtvih in ranjenih, in še več zaprtih, je prišel med razburjenim kmetom neki boljši človek in jim je rekel: Ne poslušajte hujšakov, ki vam pravijo, da boste svobodni: prosti davkov in drugih dolžnosti do države in dežele. To ni možno. Kdo bo plačeval vojske, orožnike, sodne troške itd., ako ne oni, ki imajo svoje posestva? Nikjer na svetu ni in ne bo dežele, ki bi ne plačevala davkov, ker bi potem ne bilo tudi oblastev — pravice! Debelo smo gledali moža, a razumeli smo in ostali lepo doma. Vetaja pa je imela to dobro stran, da se je odpravilo kolonstvo. Grofovi so izgubili razne predpravitelje in tudi precej lepih posestev. Davkov pa ni odpravila še nobena revolucija, dasi je bilo vedno ljudi, ki so varali nevedno ljudstvo z odpravo — davkov. Čudno pa je, da je še danes ljudi, ki žal, najdejo še danes polno nevednežev! Naš kmet ne bi gotovo šel na litanice prorokom, ki bi »odpravljali davke«. Upajmo da se tudi bratrski hrvaški kmet čimprej reši slanih neumnosti.

Čuvajte svojo rodno grudo! Poljsko kraljestvo je bilo svoje dni slavno. Leta 1683. je poljski kralj Sobieski rešil sam Dunaj pred Turki. Poljsko kraljestvo so leta 1773. kosoma začeli tržati Prusi, Rusi in Avstrija; leta 1795. so bili razdeljeni na ostanki; Avstrija je dobila pozneje Krakov. Umrla je poljsko kraljestvo. V Nemčiji je živel 4 milijone, v Avstriji 5 milijonov, v Rusiji 6 milijonov Poljakov; 2 milijona jih je raztresenih po vsem svetu. Nemčija je Poljake hudo stiskala. Tisti 4 milijoni Poljakov niso imeli tam niti ene poljske šole; je bilo smeli imeti. Poljski starši so bili kaznovani, če so njihovi otroci molili v materinem jeziku. Javnih zborovanj Poljaki v Nemčiji niso imeli, ker se javno ni smelo poljsko govoriti; ali pa, če so bila taka zborovanja, so bila nemca. Ker so poljski niso smeli govoriti, nemščine pa bi »poslušale« ne pripustili, so si »govorniki« delili svoje tiskane govore. Vendar vkljub vsemu pritisku, so se Poljski gospodarski ječili in si ohranjali svojo grudo. Leta menda 1885. so ustanovili Prusi državno komisijo za nakupovanje poljskih zemljišč in naseljevanje Nemcev tam. V 5 letih je porabila komisija 500 milijonov mark, od Poljakov pa mogla kupiti le 80.000 oravov zemlje. Pa že to se je Poljakom zdelo preveč. Pred pisanjevanja videni, so začeli varčevati in ustanovljati gospodarske in demarne zadrage. Minulo je zopet le 5 let in ni bilo več poljskega mesta in trga brez poljske banke. Leta 1907. so imeli Poljaki na Pruskem 230 bank in 250 gospodarskih zadrug. In v 20 letih so te banke in zadrage pridobile na Pruskem Poljskem ljudem 150.000 oravov zemlje, ki je bila deležna vedno v nemških rokah. Nas Slovence opominjajo ti dogodki: Ne prodajaj rodno grudo... za nič na svetu je ne prodaj! Če jo pa le moraš prodati iz roke, srca rodni grudi ne odaj! — Slovenec, Slovani!

Čitalnica pri Sv. Jakobu ima svoj prvi planšlet v nedeljo, 26. t. m. od 7. do 11. ure zvečer v dvorani Delavskega konsumnega društva pri Sv. Jakobu. Na obilen obisk vabi odbor.

Živila aprovizacijske komisije

za teden od 26. dec. do 1. januarja 1921. (Prečišne se šteje 37 živilske izkaznice)

Na odmere:
Testenine: 1/2 kg po 190 lir kg;
Riž: 250 g po 220 lir kg;
Sladkor: 20 dkg po 675;
Koruzna moka: 40 dkg po 90 stot. kg;
Olje: poljubno po 10 lir liter.
Posestniki ubožniških izkaznic imajo pravico samo do nakupa sladkorja.

!JUGOSLOVENI!

Zbirajte pridno za »TISKOVNI SKLAD EDINOSTI«.

po vaseh postajalo bučnjeje in živahnije: vino se je pretakalo, prašiči in ovni, dovažala drva in vse se je pripravljalo za Božič, zimo in svahte. Tudi na Ravni in v Korulijskih selih je bilo v tem času največ ženitev, ker so jim hise polne vsega in je prenehalo vsako delo življenjskega praga. Po mnogih starih, na držalih z jabolk, so se vili svileni robci in samokresi in pesmi so donele pri veselih sosedi.

Kakor povedo, tako tudi v Ljubcu — samo v Madini hiši je bilo vse otoplo in zaskrbljeno radi nje od tistega dne, ko je odšel Stanko.

Sleheri dan so pričakovali njegove povrnitve radi obljubljenih zarok, ali dohajalo je samo pismo, v katerem je obljubljal akorajšno povrnitev, pisoval je na dolgo veselo življenje v Sabljariji po Ravni in vsakokrat je omenjal, kako oblačila, da ni tudi Made pri tej radosti, da bi jih videla.

Mada pa je hodila po sobah kakor senca, vedno bolj suha in blede, a v zadnji čas se ni niti česala ne umivala, a že davno ni nič več delala.

Največ je stala naslonjena pri oknu, a katerega si ni mogel videti kos poti iz Sabljarije, pak gledala in prisluškovala trepetaje, se-li ne prikaže kak von. Gledala je tudi po drugih cestah, nadejajoč se, Stanka od vseh strani in vsakokrat se je struvala, če je videla na kaki poti, da se kaj vozi. A, ko su je uverila, da je pričekovanje prevarilo, je sedla v kak kot, spustila glavo na koleno in plakala dolgo, dokler niste sestra in mati, tolažile jo, tudi same zaplakale.

(Dalje)

BOŽIČNA PRILOGA „EDINOSTI“

Trst, dne 24. decembra 1920

OTON ŽUPANČIČ:

Begunka pri zibelu

(Iz knjige: »V zarje Vidove«).

Jezusček med trtami,
Jezusček pod oljkami,
ziblje ga Marija...
Zlata pala je steza,
preko polja ravnega,
dete, pojva k njima.

Kdo sva tujca in odkod?
K Jezusu na božjo pot
greva spreko Soče,
in k Mariji greva, z Brd
izpod oljk in izmed trt
romarja brez koč.

K meni, k meni romarja!
Kar iskala, sta našla:
Jezusa, Marijo,
v Betlehemu sredi trt,
sredi oljk kot sredi Brd
tiho domačijo.

K meni, k meni romarja!
Kar iskala, sta našla:
bomo skup žive!
bova skupaj sanjali,
zibelke poganjali,
si o domu peli...

Mati božja objema me,
Jezusček prižema te —
joj, saj smo si znanci:
midva z Brd, in onadva
s Svete gore sta doma,
z doma vsi pregnanci...

OTON ŽUPANČIČ:

Goriškim izgnancem

(Iz knjige: »V zarje Vidove«).

Bratje, rad bi del vsaj malo
vašemu spominu:
da bi v duši zadisalo
vam po rožmarinu
in po trti, breskvi, oljki,
vaših Brd trojici,
da bi kakor morje v školjki,
dragi biserici,
vam šumeli vali Soče
v moji tej besedi,
ki na bregu z vami hoče
vteči časov zmedti.

A še drugo, bratje snivam,
pesem, za izbrance:
da bi vstale pred očmi vam
čudežne monštrance,
kar jih nam dandanes sije
kakor nekdanj dedom:
sela, gore in Marije
s milostnim pogledom.

In najvišja in največja,
v srcu vsega stvarstva:
ki nji je vrela ljudstev gneča,
carji vsi, vsa carstva.

Zanjo Bog se skrli je zveto,
z njo se mu odkriva,
blizu čuti se Očetu,
kder ji blizu biva.

Čujte: vaš rod med Sloveni
šel za njo naidleže,
vtipal v svetlem hrepenenju
se v ravni Italije.

Ni, kot drugi, v njih utonil
se se je zavedel,
tiho luči se poklonil
in na svoje sedel...

Da: naš rod ni bil je stvaril
sen o domu zlat,
in sam Bog je nanj udaril
sonce, svoj pečat!

E. S. FINZGAR:

Svetonočna vizija...

Kakor popotnik ob studencu, tako so se ustavile njegove misli — sveti večer. Ko se je razgrnil vonj kadila po hiši, ko je odzvonilo sveti noči, so se zaklenili v sobo, prižgal luč in sedel v naslonjač. Krog njega knjige, listi in listine.

Seri, bori, študiraj!
Župnikova roka se pa ni ganila.
Nocoj? Ne! Sveta noč! Tako skrivnostna je, tako tihega pričakovanja polna, da bi jo oskrnilo delo. S svečano grozo je razlito kopranje preko cele zemlje. Ozarjena okna po dobavi, po hribih eró čakajoča v zasneženo prirodo; vse te stotere nočne oči gledajo in čakajo velikega trenutka. In čakal ga je tudi on, čakala njegova duša. Tok

vsakdanjih skrbi je obstal in onemel, kakor bi hipoma gromet slap izpremenila zima v ogromen kristal...

Sveta noč — tako čista, da bi jo omadeževal šum listov čitane knjige...
Župnik je zaklopil oči in upognil glavo. Njegova duša je vzletela nazaj — kakor probujeni metulj od rože do rože — v preteklost.

Na noči, ki je bila odkropljena z njegovo srčno krvjo, je obstala. Zagledal je samega sebe — prepojenega s trpkostjo — in se je nasmehnil.
»Prva sveta noč, ki me je vrgla proč od družbe, je prevdaril in se zopet nasmehnil.
»Otrok sem bil, v srcu prvi trn, zato me je tako bolelo.

In gledal je samega sebe v bolelosti in ni se smilil samemu sebi.

Prva sveta noč v tujini
S starim, čemerim župnikom sta povečerjala. Nič svetonočnega razpoloženja. Govor se je zatikal, ustavljal. Čemerim župnik se je ozrl za uro.

»Lahko noč!
Kapelan je ostal sam — razočaran. S široko razprtimi očmi je gledal za župnikom. V hipu se ni zavedel, da bi mu odgovoril, ko so se bila vrata že zaprla, je okrajec jecljaje ponovil: »Lahko noč.

Tedaj ga je zgrabila čudovita mrtva.

Da je odšel? Nocoj, na sveti večer? Spat — ali kam? Nocoj spati! Grozno! Trohice pozneje ni v njegovi duši — ni jel in če je ni, naj bi bilo spoštovanje do svetotajnega večera. Tudi tega ni. Ničesar ni v njegovi duši, prazno je njegovo srce. Kakor pusta noč z meglo nasičena. Ko bi prižgal luč, se ne posveti. V meglo se zavije, bledi, pa ne svetli, na jezo človeku, ko jo ugleda. Mladenčica je napopnila grenkost.

Kakor bi se stene okne obednice začele bližati druga drugi, kot bi se nizal strop in mu grozil, se je prestrašil. Občutil je tesnobo, kakor je še ni okusil. Strahoma, kakor begunec je bežal iz sobe — v vežo — iz veže v van — v ledeno noč.

Ko so zagorele nad njegovo glavo zvezde, ko so od gozda iztegnile njemu podzavne črne jelke v slovesnih, belih rokavicah dolge rok, je vzdihnil. Hrepenče se je ozrl na zvezde, celo rok je dvignil proti njim, kot dete v zibelu. — Toda zvezde so gorele v kipečem ognju, v družbi milijonov, njegov koprneči vzdih jih ni dosegel. Pomežikoval se si med seboj z drobnimi očmi, tropetale in nasmehale — pa ga ogovarjale:

»Kaj hodiš, popotnik, v ledeno noč sam? Nocoj ne utečemo! Ne kani nam veselja!

In popotnik se je ozrl v gor. Stokrat se je že nagovoril z njim, stokrat ga je potolažil, stokrat ga je razvedril. Njegova duša je odgovorila jelke. Ali nocoj — kaj je to? — se odmeva ni iz gozda!

»Hodi, popotnik, ne moti nas! Roke čakamo, ki snema prokletstvo z zemlje in jo blagoslovlja... Ne gazi s kruto nogo po zemlji, da bi ječala nocoj, ko čaka blagoslova...
»Tudi ti, moj gozd, in ve zvezde — vse kakor župnik! Hodi, lahko noč...

In žel je in se vrnil v svoj skromni stan. Tam je legel v tem — in tema je agostila njegove trudne misli. Iz srca se je odprl krvavi vir, katerega je prikladal prvi trn življenja. Prijel je za grenko kupo — izpil napoj do dna in trpel. — Trpljenja pa ni razumel...

Župnik v naslanjaču je gledal samega sebe prepojenega z grenkosti prve svete noči, in ni se smilil samemu sebi.

»Otrok se — prvi trn — zato je bila tolika moja bolečina!

In znova se je nasmehnil in se vnovič zamislil.

Njegova duša je obvisela na sveti noči — o skropljeni z grenkim žolčem, razdejeni z dvomom, z izpodkopano vero.

Ni bil več mladenič takrat, ni bil mehko dete, sanj in slutenj polno. Bil je mož. Že je bila izhojena pot, koder je hodil. Stopinje njegovega truda so bile globoko vgašene v rodno grudo. — Stotine brazd je sprejemalo njegovo delo. Srce ni občutilo več trnov. Z mečema in množicam zamahom je bilo ranjeno — a o krak, obronek ob obronku — kakor se spodobijo vojak. Prepričan je bil, da sedi in jezdi preko ravnine in da ga ne pahnje stotero naperjenih kopij na tla in ga ne poniža.

In vendar se je zgodilo. Zablislila je nova ost, iz noči je udarila, zadela. Mož je ležal na tleh.

S širokim žrelcem je zavaljal vanj dvom.

»Čemu tvoje delo, čemu tvoj napor?« je govoril dvom. »Tvoj rod leži na tleh, navajam, da ga pogazi vsak, ki gre preko polja. Ti ga kličeš, on je gluh, ti mu daješ bisere, on jih meče v blato — igračo za bogastvo, napotje sužnju. Če ga boš, ga razjeziš, ker ljubi bič. Če mu porineš voz, te pogleda grdo, ker je navajen le coklje in zavore. Če mu ponudiš na dlani srce, vzame je, kakor lijak kos jedi, pa je nese v gozd, se nasiti in se ne vrne, da bi rekel, zahvaljen za dar. — Ne dvigaj torej, kar je na dan! Ne bo plaval gramoz po vrhu reke!

In mož na tleh, obdajan od trpkoga dvoma, je zakričal z izpodkopano vero v svoj revni rod: Proči Kamorkoli!

Njegov klic se je razlegal po ravnini — in ravan in gora je zaječala. Zgenilo se je tam, kjer je bodel, da vlada smrt, vzbrstelo je, koder je mislil, da je skala, zagorelo je, kjer ni slutil ognja.

Toda mož je šel — pregnan in zmagan od dvoma. In takrat je šele občutila njegova duša, kakšna bolečina je, ko se trgajo vezi, s katerimi si se priklenuil na rod, kako lije kri v potoku iz srca na grudo, katero zapuščas — kako nenadoma vstajajo roči, katere si vzredil in vzgojil, kako se dvigajo s tal, od dna kipe kriku, kamor si jim pokazal.

»Nazaj,« kričalo srce. Ne more, ne sme. Mož je govoril, mož ne sme nazaj. Naprej — nepopoljen z zadnjim gorjupu priča — naprej!

Župniku je obvelala radost obliče, da je dvignil glavo — in ponovil: »Naprej! Moja vera je velika, moje srce sluti — veliki dan!...»

Zasvetile so se njegove oči, kakor vičcu; pokojno domovino je preletela misel in se vrnila — srečna in upopna.

Ha, giblje se na dan! Tlačen bo planil kvišku. Že rotilajo verige — napenjajo se in pokajo. Ljudstvo vstaja. — To je tisto ljudstvo, ki se ne oblači v mehko, ki ne biva v palači! Oj vi, ki ste mehko oblečeni — vi v zlatih palačah — praznujete sveti večer in govorite o Betlehemu, kakor o vseh bajkah! Pa vi ne poznate hlevca, ker ne poznate koč in ne brloga in ne trpljenja v njih — in se ne zavedate moči, ki se driga z mogočnimi ramen in vstaja. Vstajajo, ki so bili gašeni — že vre na dan, vi — oholi — vi pene na vrhu kipe, pomnite, da je v svetu pisal zgodbe trpin — pisal jih, ko se je prebudil osnovan in zbitan. Vse veliko se poraja iz dna. Betlehem — razkošnega bogastva poln — je vrgel same iz sebe na temno ravan — na dno zapuščene votline. Pa je vzkliko od tam iz nizkosti — rastle in razprostrile veje drevesa čez zemeljsko oblo. Tako tedaj, tako sedaj. Pene bodo spihale — gramoz od tal bo pa zidal novo stavbo. Ljudstvo dela in trpljenja, kovano kakor v jeklu, bo zadonelo kakor bron in zapelo novo pesem — o rojstvu, ki se je spočelo v trpljenju — ki je bilo nošeno v odgovodi in porojeno v boleštvih — in tedaj poročem: bratje, napočil je sveti dan, rodil se, kakor sveti Božič, na trdem ležišču, pahnjen od bogastva — v hlev. Veseli se moje ljudstvo; tresejo naj se zlati stoli in svilene halje naj oblečejo rasevnik — zakaj poraja se med narodi veliki dan — od dna — od ljudstva...

KSAYER MEŠKO:

Zapiski iz velikih dni

Ljubljana, 10. oktobra 1920, dopoldne.

Sedim pri oknu majhne sobice v Leonišču zunaj za Sv. Petra cerkvijo, med bolničarici, sirotišnicami in hiralnicami ter pišem te vrstice.

Nedelja je, krasen jesenski dan. Na cesti življenje in šumenje: cestna železnica drvi ograjeno svojo pot, vozovi bežijo in drdirajo, avtomobili divjajo. Oblaki prahu kipe iznad ceste, se vale in trgajo po zraku: pokora in kazen prazniško oblečeni množici, ki se ali spreha v zlozni brezdelnosti in neskrbnosti, ali hiti v cerkve, iz cerkev; sovražniki vrtov in dvorščak, kamor se sipljejo, nezaželjeni napadalci, ki jih ni mogoče odbiti, ne se jih ubraniti.

Grad nad mestom, očrnel od let, ves umirjen od starosti, se razgleduje z velikimi, bleščecimi se očmi — naravnost v okna sije sonce — po deželi, po domovini, tja gori po čudoviti gorejski strani, proti očancu Grinotcu in čez njega dalje tja na Korosko, kjer bijejo danes strune vrste tisočih mož in žena, mladeničev in devojč bitko, za stotletje odlično bitko, ki pomenja za to najstarejšo panogo našega naroda: biti ali ne biti.

Tudi meni plava duh, tudi meni hite vse misli čez slikovito gorejsko stran tja v drugo moje domovino, vedno ljubljano, daši me ni rodila, pač pa mi je dala krov in kruh, kot more biti ljubljena le prava mati.

Dasi ne telesno navzroč, dasi ne osebno stoječ v bitki — po tolovajskem nemškem napadu med potjo iz Celovca dne 9. septembra sem več časa ležal v javni bolnišnici v Slovenjem gradu, pretekli četrti odpuščen pa sem se peljal naravnost v Ljubljano, v nadi, da tukaj najpoprej izvem izid plebiscita in ker pri plebiscitu itak nimam volilne pravice, ko pa sem 1. januarja 1919 bival še v Nemški Avstriji, pri Mariji na Zilji ob Beljaku, torej koristiti gori ne bi te dni mogel mnogo, spet pobiti ali celo ubiti pa se tudi ne bi rad dal, ker s tem ne bi koristil ne domovini in nikomur ne — dasi ne navzroč v bitki dejansko, sem z vsem srcem in z vsemi mislimi tam gori pri naših junakih borilcih.

Upam in se bojim. Trepetam morda huje nego oni gori v bitki: Kako bo? Zmaga? Poraz? Kako leno lezejo danes ure...

10. oktobra popoldne.

Krasno popoldne, prežito v upanju, a tudi v mučni negotovosti.

Ob velikem, veseljem vrisču in hrušču predmestne mladine se je sredi popoldneva pripeljal po Zaloški cesti mimo Leonišča velik lojtski kmetaki voz, ves slavnostno ovenčan. Ob vozniku je sedel na sprednji prečnici krepki kmetaki fant v slikoviti narodni noši, držeč mogočno trobojnico, ki se je veličastno vila zdaj čez šarovito skupino na vozu, zdaj daleč tja čez cesto. Na vozu natlačeno polno mladine: štiri dekleta v narodni noši, mlada kakor jutranja zarja, lepa kakor roža v najlepšem cvetu, sladka kakor med. Ob njih fantje istotako v narodnih nošah. Na zadnji prečnici dva policajca ali orožnika v oblekah iz francoske zasedbe, s črnimi bradami po vzoru Napoleona III., s sabljami ob strani.

Ob Leonišču je voz zavil v gostilno, kjer jih je čakala godba in jih sprejela z veselo koračnico. Fantje so poskakali na tla, dvignili z voza dekleta, in vsi so izginili v krčmo. Neutrudno je igrala godba, ob plesu se je veselila mladina svoje mladosti, prostosti, brezskrbnosti, zdravja in ljubezni.

Vedno so me zanimala naše narodne noše, ker mi diha iz njih duh stare slovenske solidnosti, duh naše pristne, ne še po tujih vzorcih in tuji vsiljivosti pokvarjene domačnosti. Zanimalo so me vsak čas tudi prireditve z narodnimi nošami. Zdi se mi, da nisem nikdar zavidal mladini postene razvedrila, mladostne veselosti, ne se srdil, če mladina ni vedno mislila in štila kakor mi v zrelejših letih, ko nam je leglo na duše in na misli že mnogo prahu, in smo bili že bolj otopeni po mnogih izkušnjah, mnogih razočaranjih in ne malemu trpljenju.

A danes — resnično, danes me je to bučno veselje zaskelilo v srce. Rekel sem si: »Saj ti mladi ljudje ne vedo, kaj se godi po svetu. Ne vedo, da bo morda te ure, kar jih oni prevesečajo in preplešejo, odrezana z našega že itak slabotnega narodnega drevesa veja, ki bo morala v najkrajšem času žalostno usehniti... A kaj jim smem očitati, tem veselim mladim ljudem? Tako daleč je od njih Korosko, kako jih naj boli? Kako morem zahtevati od teh brezskrbnih src, da se naj skrbje za mojo mater? In bi ji li mogli pomagati z svojo skrbjo?«

Vse to sem si govoril, pa sem bil nespokojno potrt, do smrti žalosten.

Kako se more veseliti človek — in naj si je še tako mlad — če se njegov brat, njegova sestra bori s smrtjo?

11. oktobra.

Ves dan od vlade nikakih poročil. Skrbt me to, kakor gora mi leži na srcu. Če bi imeli za nas ugodna sporočila, čemu bi jih zadrževali? Strah me je.

Kar zaporedoma vozijo danes mrlice tod mimo. Že jutraj so peljali mrtvega vojaka v priprasti, priprosti krsti. Resno in molče so ga spremljali tovariši na zadnji poti.

Popoldne je peljal izvozček črno oblečeno ženo z malo ravnico na kolenih — najbrž mati malega mrliča; ženi naproti deklica kakih dvanajst let in še manjši fantič: menda bratec in sestra.

Okoli štirih spet pogreb.

Veter hiti s poltihnimi, naglimi koraki po ulicah in stresa s kostanjev ob cesti porumenelo listje.

Sama smrt, sami pogrebi... Ali me naj spominjajo, da umira daleč za gorami nekdo, druga, moja mati?

Kako me naj muči bol, kako me naj ne bo strah?

Zvečer sem blodil samotni po ulicah, s težkim pričakovanjem, z velikim nemirno v srcu.

11. oktobra zvečer.

Vse živo po cestah. Na ovenčanih avtomobilih se vračajo s Koroske Sokoli in Orli. Ljudstvo jih burno pozdravlja. Slovenski sprevodi po mestu, radostni vziki: »Živela osvobodena Koroska!«

Stojim nem ob strani, v temne kote se skrivam. Iz srca rad bi zaklical tudi jaz: »Živela osvobodena Koroska!« Saj mi je vendar ta krasna, s trpljenjem ovenčana dežela stokrat več nego vsem tem mladim ljudem, ki jo sicer tudi ljubijo, ki so v svoji navdušenosti in svojem idealizmu pohiteli tja gor k nji, v velike nevarnosti, v smrti morda.

Iz srca rad bi zaklical: »Živela svobodna mati moja!« Pa ni glasu iz ust... Ob strani stojim, v mračnem kotu, žalosten, z velikim strahom v srcu.

11. oktobra ponoči.

Ležim brez sna na postelji, in me je strah. Strah, da sledi današnjemu veselju množici jutri razočaranje in žalost. Strah, da se vzklik radosti: »Živela osvobodena Koroska!« proljejo v vztrike bolesti: »Gorje še huje zasluženi Koroski!«

Vseh možnosti me je strah: da izgubimo to našo divno zemljo, poleg Gorejske najlepši kos naše domovine; da izgubimo naše ljudi, v jedru dobre poštene, dasi res že po tuji zlobi zapeljane, preslepljene in pokvarjene. Pretvorili bi jih pa mi z modro vzgojo v najboljše ljudi. Strah pa me je tudi, da te modre vzgoje pri nas morda bilo ne bi; strah, da bi jih, ako jih dobimo, potopili v vinu in v pivu, ki sta tekla pred plebiscitom v potokih — ne nam v korist; strah, da bi zastrupili v njih še tisto dobro, kar navzlic vsemu mnogoletnemu zavdajanju še živi v njih, zastrupili z brezmiselnim, krivociljnim našim veseljenjem in plesanjem.

Strah me je. — Vstanem, stopim oknu.

Gori z grada strmi negibno svetla luč čez deželo, tja gori proti koroskim goram. Na nebu gore mirne, negibne zvezde.

Kaj gledajo, kaj vidijo? Ali našo radost in so zato tako bleščeče? Našo propast in naše gorje — in so zato tako prestrašene, vse onemele od groze?

12. oktobra dopoldne.

Ni mi dalo miru srce, navsezgodaj sem pohitel v mesto.

Na ulici sem srečal prijatelja, vseučilišnega profesorja, čigar žena je bila Koroska. Vem, da pozna Korosko, da ljubi tiste naše gorate, čudovite kraje.

Vprašal sem ga, ali je izvedel kaj določnejšega? In kako da sodi on?

Nemirno si je gladil brado, resno mi odgovoril: »Listi pišejo, da bomo protestirali proti goljufijam in nasilju. Ako pri nas govore, da bomo protestirali, vemo, da je vse izgubljeno, izgubljeno morda za vekoma!«

Molče sem se vrnil na svoje stanovanje.

12. oktobra zvečer.

Ni več dvoma: za Primorjem Koroska. Dve rani, ki jih naš narod ne bo izlaska prebolel...

Izpolnilo se je, kar se je izpolniti moralo. Zgodilo se je, česar smo se mnogi bali in kar smo modrali po delovanju, ki smo mu bili v Korotanu priča, pričakovati korporativno in svadronerstvo, pifanjevanje in ples so rodili svoj žalostni sad.

Gorje je le to, da to ta sad smrtne strup stotisoč Slovincem...

13. oktobra zvečer.

Dovršeno je... Ni več dvoma.

A kaj sedaj? Kam sedaj? Gorje je prišlo, zdaj mu je treba pogledati pogumno v oči, ne malodušno kloniti duhom. Treba bo iti nazaj gor k umirajoči materi; treba bo poskusiti rešiti, če se še kaj rešiti da.

Res: temna je pot pred nami, a nad nami so vsvetle zvezde...

Detinska sveta noč

Odprl sem okno in te čakam...
Priplaval, tiha sveta noč,
povabi k tebi dušo mojo
in bla s teboj bo vrisajoč.

Hitela bova v davne čase,
v detinski sen nebeškomihi;
ko beli bili so oblaki
le angeli mi lahkokrili.

Kipele jelke so na gori
kot grad začaranih kraljic,
čez gaj se vila je meglica,
kot pravljica od Rojenic.

Ko žuborel je vir pod ledom,
kot biserna bi struna polaj
po ledu deca neugnana
kot živa pesem je hitela.

V losovju akoci veje speče
gihljaj je veter brzolet
in dramil jih: Nikar ne spite!
Večer nocoj tako je svet!

Ko blestetal je mrak večerni
v smekih jasnih, drobnih, prvih
in kakor blagoslov smo nešli
domov na nežnih jih obrvih.

Gorele zvezde so na nebu
kot iskre ognja tistega,
ki so nebesa ga netila
od hrepenceja čistega.

Ko kraj vasi smo tekli gledat,
kdaj mimo sveta gre družina;
odkrili smo se vsi strmeči
ko bla je mimo mesečina.

To noč, to noč bi rad pričakal,
A več ne vrne je nebo.
Zaprte, mati, okno hladno!
Zapri se, trudno mi oko!

ALOJZIJ RES:

Naša književnost in umetnost 1920

V letu 1920. se je zdelo, da bo kulturno življenje našega slovenskega naroda pod težo notranje in socialnopolitičnih bojev, ki pretresajo vso Evropo, opesalo, obubožalo. Toda strah ni bil utemeljen: naše plemo je pokazalo toliko notranje sile, toliko ustvarjalnega duha, da je pogled na slovenski kulturni razmah ob zatonu tekočega leta sila razveseljiv in upoln. Sicer čutimo morda danes bolj ko prej globoko vrzel, ki je nastala v naši književnosti po smrti Ivana Cankarja; silne, izrazite umetniške osebnosti, ki bi dala novemu toku iz vojnega trpljenja se porajajočega življenja svoj pečat, pogrešamo še, toda mlade, doslej skorodane, neznane moči si iščejo z ljubeznijo do lepote in resnice pot do solčnih višin lepih umetnosti, da podarijo narodu in človeštvu sad svoje bolesti, boja, dozorevanja in sile: vso svojo notranjo lepoto.

Druge razveseljivo dejstvo je, da so se pojavile na našem književnem trgu nova, širša slovesna in malo znana založniška podjetja, ki tekmujejo med seboj v izdajanju čim boljših in čim boljše opremljenih del: »Nova založba«, »Tiskovna zadruga«, »Omladina« in »Zvezna tiskarna«, katerim predvsem se imamo zahvaliti za tako bogato književno žetev. Omejeni prostor mi, žal, ne dopušta, da bi podal podrobno analizo vsega našega kulturnega življenja v letošnjem letu. Omejiti se moram le na kratko poročilo suhih naštevanih, ki naj pričajo o lepem napredku naše književnosti in umetnosti.

1. Pesništvo.

Oton Zupančič je zbral svoje najlepše pesmi iz »Samogovorov«: »V zarje Vidovo« (Schwentner), ki izven v sintezo vsega njegovega doživetja umetniškega hotenja in stremjenja. — **Vojeslav Moč** je izdal svoje in vseh naših ujetnikov trpljenje v Sibiriji v zbirki globokoobčutnih, antično umernih pesmi »Tristia ex Siberia« (Nova založba). — **Fran Albrecht**, pesnik tihostremitih, refleksivnih občutij nam je zapel »Pesmi življenja« (Umetniška propaganda), naš rojak **Igo Gruden** pa je izdal te dni mekhe, nežnolirčne ljubzenske pesmi, prepregnene z vsem žarkim ognjem jуга »Narcis« in zbirko motivov iz naših krajev: »Primorske pesmi« (Zvezna tiskarna), kjer opeva našo radost in našo bol. **Ante Debeljak**, ki je vrzatel pod močnim vplivom francoske moderne, je nastopil z zbirko: »Solnce in senec« (Tiskovna zadruga).

2. Proza.

Iz Cankarjeve literarne zapuščine je izdala »Zvezna tiskarna« knjigo »Moje življenje«, del lastnega življenjepisa z črticami, ki odražajo vso sugestivno moč Cankarjeve lepote. Za Božič pa je izšla zbirka deloma še nenatisnjenih novel: »Mimo življenja« (Kleinmayr & Bamberg), ki nam odkrivajo nove strani močne umetniške osebnosti velikega slovenskega genija. — **Milica Pregelj** je obogatila našo prozo s »Črnim panterjem« in z izbranimi, pač najboljšimi svojimi novelami: »Naša leta« (Samozaložba). — Tržačanom dobro znana pisateljica **Marija Kmetova** nam je podala fino dočutene, skoro eterične črtice: »Bilke« (Zvezna tiskarna), ki so kot tople diš črnske pišice. — **Ivan Albrecht** nas s svojimi »Paberkiz iz Roža« (Zvezna tiskarna) tezanja z zdaj dvakrat tužnim Korotanom in kve kaš razgrinja pred nas v svojih »Dalmatinskih povostih« (Tiskovna zadruga) ves čar dalmatinskega sveta.

3. Antologije.

Pod naslov »Mlada pota« je izbral **Oton Zupančič** najlepše izmed najlepših in svojih mladostnih zbirk »Časa opojnosti« in »Čez plan«. — **Cvetko**

Golar je poskušal s antologijo slov. lirike izpolniti veliko vrzel, ki se zija v našem slovesu in izdal doslej prvi del: »Sto let sloveske lirike. Od Vodnika do moderne«. (Umetniška propaganda). — **Dr. Ivan Prijatelj**, naš najboljši literarni historik, je izdal in uredil II. pomnoženi natis »Akerčeve čitanke« s kritičnim uvodom (Omladina). **Ante Debeljak** pa nam je prevel in uredil »Moderno francosko liriko« (Omladina). Za širše plasti naroda je pa najbolj razveseljiva zbirka narodnih pesmi: »Slovenska narodna lirika« (Zvezna tiskarna), ki jo je priredil **Janko Glasen**.

4. Mladinsko slovesstvo.

Posebno lepa književna dela smo v dobili letos za mladino, ki so skoro vsa bogato ilustrirana. Priznani mladinski pisatelj **Fran Milčinski** je uredil zbirko šegavih, pristnega humorja polnih ribniških povesti »Sihna roba« z risbami Henrika Smrekarja (Umetniška propaganda). **Cvetko Golar** je priredil priročno antologijo vseh naših mladinskih pisateljev: »Bob za mladi zob« (Jugoslav. knjigarna), ki ga bo naša deca rada »hrustala«. **Engelbert Gangl**, ki je posvetil vse svoje življenje naši mladini in ji podaril toliko lepe duševne hrane, je izdal letos že VI. zv. svojih »Zbranih spisov za mladino« in sicer »Pripovedne spise«, a poleg tega še »Pripovedne pesmi« z ilustracijami M. Gasparija (Učiteljska tiskarna). Zvest prijatelj na tej poti mu je **Ivo Trošt**, katerega II. zv. zbranih mladinskih spisov je izšel pod naslovom: »Moja seteva« (Učiteljska tiskarna). Šolski mladinci se bo posebno priljubila povest o dveh neugnancih »Bob in Tedi«, ki jo je po Habertonovi knjigi po svoje povedal **dr. Ivo Borš** in ilustriral A. Kozelj (Tiskovna zadruga). **Franč Bevk** pa nas je razveselil s svojimi »Pastirski ob kresu in plesu«, s prelepimi, umetniškimi risbami Fr. Kralja (Slovenska zvezna). **Alojzij Gradnik** je prevel zbirko otroških pesmic, kakor jih še nismo imeli po Zupančičevem »Cicibanu«, ki jo je srbški spisal čika Jova Zmaj: »Kalamandarija« (Tiskovna zadruga) in Fr. Rojec je spisal mladinsko igro s petjem: »Tončkove sanje na Miklavžev večer«, s podobami in glasbenimi prilagami (Kleinmayr & Bamberg). »Zvezna tiskarna« pa je izdala **Ivan Albrechtovo** »Mlado Bredo« z ilustracijami Maksima Gasparija v naravnost razkošni opremi. To bo Božič za naše malčke, ko jim bo Jezusček prinesel toliko in tako lepih knjig!

5. Nove izdaje.

Največje važnosti za našo mlado kulturo so nove kritične izdaje naših klasikov, ki smo jih prejeli zadnja leta. Med temi prva izdaja Jurčičevih zbranih spisov, ki jo urejuje **dr. Ivan Prijatelj**. Z njo smo prejeli po Levcu prvo res strokovno in vseskozi popolno izdajo, katere II. zv. je izšel letos (Tiskovna zadruga). Ne toliko kritično kot ljudsko izdajo Jurčiča prireja **dr. Ivan Grafe-nauer**, ki je izdal to leto VI. zv. z Dr. Zobrom in Tugomerjem (Jugoslavenska knjigarna). **Cvetko Golar** je nanovo uredil Fr. Levstikove »Poezije«, od katerih so izšli doslej 3 zvezki (Jugoslavenska knjigarna), dr. I. A. Gionar pa je priredil novo izdajo **Simona Jenka**: »Pesmi« (Tiskovna zadruga). Pod uredništvom Ivana Dernika so pričeli izhajati »Izbrani spisi Frana Erjavca« (Jug. knjigarna) in v bližnji bodočnosti se nam obeta drugo izdajo starejših in novejših pisateljev, tako da bo zgradba našega slovestva sezidana na trdnih, skrbno izdelanih temeljih.

6. Prevodi.

Izredno mnogo in dobrih prevodov iz svetovne književnosti nam je nudil letošnji književni trg: **Shakespeare** »Sen kresne noči«, v prevodu Otona Zupančiča (Tisk. zadruga); **Miguel Carvantes**: »Tri novole«, prevel Ivo Sorli (Tisk. zadruga); **Rabindranath Tagore**: »Povestice« (Fr. Bevk. Jug. knjigarna); **Anatole France**: »Kuhinja pri kraljici Gosji notici« (Oton Zupančič) — »Zvezna knjigarna« in »Otok pingvinov« (Ante Debeljak — Tiskovna zadruga); **F. M. Dostojevski**: »Mladi junak«; — »Bele noči« (VI. Boršnik — Zvezna tiskarna); **A. S. Puškin**: »Pikova dama« (VI. Boršnik — Zvezna tiskarna); **L. S. Baer**: »Zadnja pravda« (V. Hybáček — Leonova družba); **Colman** — »Erjavec«: »Kraljica mučenica« (Jug. knjigarna) in **A. P. Čehov**: »Sosedje in druge povesti« (Fr. Pogačnik — Tiskovna zadruga).

7. Revijalno slovesstvo.

Poleg starih revij »Dom in Svet«, »Ljubljanskega Zvona«, »Naših Zapiskov« in »Časa«, je prišla izhajati v Ljubljani gled. revija »Manka«, ki jo urejuje naš Rado Pregar. Izdaja pa ljub. podr. Uruženja SHS igralcev. Prinaša članke o gledališki in dramski umetnosti, literarne študije in ocene in je postala na mah važen faktor v naši kulturi. Uprava ljublj. narod. gledališča izdaja pod uredništvom dramaturga Otona Zupančiča »Gledališki list«, tedensko revijo s poročili o avtorjih, njihovih delih, o dramski in operni umetnosti vobče, upravo slov. gledališča v Mariboru pa izdaja narodno-kulturni vestnik »Zrube«. Lep napredek tudi na tam polju, ki smo ga doslej tako zelo zanemarjali!

8. Glasba.

Izmed naših najboljših skladateljev je **Anton Lavrenčič** zložil »Pesmi samote« na besedilo P. Verlaina (prevel V. Levstik, založilo pevsko društvo »Ljubljanski Zvon«); **Marij Kogol** je izdal »Troje solospesov« s spremljevanjem za glasovi; **Stanko Premrl**: »Tri skladbe za klavir: 1. Kolovratu, 2. Pri otrocih, 3. Vzdih« (Glasb. Matica); **Jožep Pavčič**: »Klavirski album za slov. mladino« Zbirka slov. nar. motivov (Glasbena Matica); **A. Sacher** II. v. nar. narodnih pesmi, za moški zbor; **J. Alfaj** IX. zvezek mešanih in moških zborov; **Anton Foester**: 12. slov. pesni za razno prilike cerkvenega leta (Op. 130. — Jugoslav. knjigarna); **Enall Hochreiter**: »Immaculata« (Op. 27. — Jug. knjigarna); **Stanko Premrl**: »Cerkvena pesmarica za ljudske kole« (Jug. knjigarna). Zvezna tiskarna pa je pričela izdajati »Malo pesmarico« v priročni obliki s priljubljenimi jugoslov. umetniškimi pesmimi L. Hajdriha in drugih.

9. Upodabljajoča umetnost.

Razum XVII. umetniške razstave v Jakopičevem paviljonu (maj-juni), ki so se je udeležili z najboljšimi deli skoro vsi slov. upodabljajoči umetniki, se je otvorila letošnjega septembra v Novem mestu »Pokrajinska razstava«, kjer so razkazali svoja dela mladi talente in pokazali toliko resnega utemeljenja in lepote, da je ta mladi naraščaj (B.

Jakše, Skočky, Mušič in drugi), ki je skupno z bratoma Kralja razstavil novembra in decembra v Ljubljani (XVIII. umetniška razstava v Jakopičevem paviljonu) izbudil v vseh oknih, ki slutijo in občutijo novo življenje in zato tudi novo smer naše upodabljajoče umetnosti, utemeljeno pričakovanje in najlepše upanje v moč in razvojno silo naše umetnosti. Zgleda Novega mesta je sledil Maribor, kjer je ta mesec naš gorški rojak prof. Viktor Cotič priredil lepo uspešo »Umetniško razstavo«, ki so se je udeležili predvsem štajerski slikarji in kiparji.

10. Znanstvo.

Izmed najlepših in najrazkošnejše opremljenih letošnjih knjig je brez dvoma **Izidorja Cankarja** »Obiski« pri dvanajstih slov. umetnikih, ki tvorijo zanimiv in sila važen odlomek naše kulturno-umetniške zgodovine zadnjih 30 let. **Dr. Ivan Grafe-nauer** je napisal »Kratko zgodovino slov. slovestva« (II. popravljena izdaja. — Jug. knjigarna); **dr. Anton Breznik** nam je podal preproben »Slovenski pravopis« in uredil **Stanka Škrabca** »Jezikoslovne spise« I. del — 4 zvezki (Leonova družba); **Anton Melik** je napisal »Zgodovino Srbov Hrvatov in Slovencev« — 3 zvezki (Tiskovna zadruga) in **M. Pirce** »Kratko zgodovino SHS«. — **Dr. Andrej Gosar** »Narodnogospodarski esaji« (Jug. knjigarna); **dr. Aleš Ušeničnik**: »Uvod v krščansko sociologijo« (Jug. knjigarna) in **Albina Prepeluh** (Abdijus): »Naša gospodarska in socialna vprašanja« (Socialna Matica). Poslednji je prevel tudi Machiavellijevega »Vladarja« (II. principe).

Če priključim v ta pregled še znane publikacije, ki so izšle v Gorici in v Trstu: Gradnikov prevod Wildejevih »Pravljic«, širokovo zbirko otroških pesmi: »Jutro«, Leonida Andrejeva: »Anfiso«, »Kolebar« in družinski mesečnik »Mladiko«, ki obeta biti prihodnje leto prvovrsten — bi bila informativna slika letošnjega našega kulturnega življenja kolikorotoliko popolna. Dokaz nam je neusahljivega vira duševnega bogstva našega naroda, ki je na to lahko ponosen.

IGO GRUDEN:

Iz knjige »Primorske pesmi«

Nabrežinke

Srečaval sem jih — skoro da so tekli
v predolgih krikih, svitek okrog roke,
pod pasho žbincov, za seboj otroke,
ki jokajoče so molče jih vlekle.

Ko v bregu ure so poldanske pekle,
plenir na glavi, roke uprte v boke
so sople v breg zamisljene in sloke,
v odzdrav so komaj ti besede reklo.

Možje na polju, v bregu, v kamnelomih
bolehalo od časa jim do časa...
kričave v svojih tihih, mračnih domih,
se v cerkvi verne sklanjajo do pasa:
pomaga sveti Rok jim v atikah, dvomih,
mož jim dal je — sveti Tilih a Krasa.

2.

Trgatev v nabrežinskem bregu

Sanjavo — mehka pesem od Rogača,
po Srednjem orglice in vrisak pijani,
gor pod Stenami kriki razuzdani —
dekle prevrlo skoro je nosača.

Ogledana je rama od brenčaja,
pod jersasom lasje so razkuštrani,
a smeh v očeh se skriva razigrani —
navzgor dekle navzdol pa fant obrača.

Ko prvi murni v mrak se oglašajo,
na Vrhu pri vovozih vse se gnete,
kriči, preklinja... voli le molčijo.

Domá za mizo čar pravljic se plete,
a komaj drugo odzvoji Marjeto,
po skednjih v smehu že ljubezen cvete.

VOJESLAV MOČ:

Sibirski grobovi

(Iz knjige: »Tristia ex Siberia«).

Da, vedno več jih je. In ne presteje
nikdo brezsrčnih, zalostnih krivic,
ki hladna, slepa jih usoda seje
v vrtovih najstrašnejše iz pravljic.

Vihar le zimski, ki čez stepo veje,
je ertev zadnji čul obupni klic,
gineči v svet brez solnca, v svet brez meje
v deželi najstrašnejše iz pravljic.

In tudi ti si šel med sence bele,
v tišini črne iz gorja in bode,
Da, še en grob — in vse je kot poprej.

Ni solz na svetlu več in ni človeka,
življenje je le motna, kalna reka,
Kam teče? Nemi drug, povej, povej...

DR. IVAN PREGELJ:

Moj prvi svet

Tako daleč je, da komaj v sanjah najde ljubezen
pot nazaj. Neč se je spjel in se pogljal v ne-
skončno morje solnca in luči in nič več ne ve za
gnezdo, ki ga je dalo drevo in volnu in pomladi.
A takrat, ko se ženijo lastovke in žerjavi na jug,

zaovrta strašno začudeno in umolne in išče in
se motno save, da je bilo nekje in je imel brate,
katerimi je spal v enem gnezdu in je bila baš
ob gnezdu čudno zakrivilna vejica, kamor sta
sedela stara dva. Kje je čudnozakrivilna vejica,
kamor sta sedela stara dva?...

Bil je laz nad mojo rojstno bajto. Mejil ga je
zid, ki se je nepretrgano lomil in krčil in smo leto
za leto morali vdevati kamenje, ki se je bilo iz-
prožilo. Tam pod tistim prisojnim in podirajočim
se zidom so cvele prve vijolice. Pa cvetja tolmín-
ski otroci ne marajo. Je pač tako iz očetov. Čemu
vijolice lačnim? Lačen sem alisal, da so polži
užitni. Zato sem stikal za zaslinjeno polzevo hišo.
Zaslinjeno polzevo hišo so bile moj prvi svet. Še
danes ne vidim brez ganotja polzevo hišo, ki mi
obuja strašno sladko domotožje po tistem laz v
seincu. Ali pa pomladne vode! Po tistem lazem je
bila mala ravnicca »na tnalus«. V zgodnji pomladi
je vsa tista ravnicca tonula v mokroti, ki je v sto
dnebnih virih kipele iz tal. S prstom sem masil
eno luknjico in si je voda koj izdoblila kje blizu
novo. Glavne vire sem vse poznal in jih označil
z imeni potokov in voda: Soča, Idrija, Bača, Tri-
buna, Tolminka, Drebočnik, Usnik... petdeset
imen.

Še danes bi a prstom pokazal, kje je izvirala
»Sava«, pa če bi sred avgusta stopil na tisto rav-
nico... Tam je bil tudi nekak skrivnostnočuden
štor, iz katerega se je vedno sipala nekaka rume-
na moka. Pravil sem, da nsem v malin. Moj mlí-
nar je bila muha, katero sem bil nekaj potislil
akoz luknjo v štor. Bogvedi, da je štor štor in sto-
krat najdem podobne v gozdu; a se nehotem ozrem po
muhi — mlínarju. Potem je rastle tam nad gnezno
veliko in močno pušpanovo drevo. Tako močnega
pušpanovega drevesa še nisem videl posej. In a
ponosom bi povedal te dandanes, kakor takrat:
»Mi pa imamo pušpan. Tri goldinarje je ponajl
nozar za les, da bi oselilke delal iz njega.« Potem
je rastle tam še sadno drevo. »Čunbori« smo mu
rekli. Strašen sad. Vsako pomlad smo bili bolni
od tistega netočnega drevesa. Dandanes bi ne po-
kusil takega sadeža a v sanjah sem ga jedel še
nekajkrat. Potem je bil tam ozek vrt. Tam sem
grebel v mehki sipasti zemlji. Tam sem svoj prvi
zaklad, nesrečnik, zakopal, tri ukradene gube
»duše« in eno staro obrabljeno »gobasto« pero.
Tudi ta reč ne da miru mojim sanjam. Tam mora
biti morda vsaj še drobce slovate zemlje, katero
sem v klobuku nosil in utepel za tri pedi dolgo
kegljčce. Keglje sem izrezal sam, kroglo sem na-
šel na hrastovju. Z desico sem profil sunke, z
levico sem padle kegle postavil. Tega ne vem
več, kako sem imenoval svojega iluzoričnega so-
igralca a spominjam se, da sem vedno sebi v ko-
rist odločil in tudi stave dobil za »tri ali pa
lunkja«.

Kdaj je bilo vse to? Vsak dan me odločnejše
obhaja občutek, da je vsa večnost med tistim
svetom in to bridko lepoto Gorenjske, ki jo že
precej dolgočasen uživam. Vsak dan raste brid-
kost v meni: domotožje po svetu mojih polzevih
lupin, vrelcev, mlinarja v štoru, kegljčca iz ilo-
vice...

Potem pa ljudje! Moj Dreček, moja Mitica...
Zadnjič sem srečal domačinko. Poznala me je.
Jaz je nisem. Bogvedi, da ni hotela povedati, kdo
je. To je tista modra skromnost mojih ljudi.
Boje se, da bi bili nadležni, da bi žalili. Odkar sem
videl nekaj drugačnih plemenitskih lastnosti v druž-
bi in sam okusil bridko samostojnost, zapro sa-
mozavest še prav mlečnomladih pogankov te svo-
je nove družbe, me boli za vse brate in sestre
naša »sušenska« plačnost. A poboljšal se ne bom.
Še govorim tiho, še hodim po prstih in klobuk pred
svojimi profesorji sem še vedno snel...

Pa da povem o tisti domačinki, ki me je srečala
in sem ves bolan, če se spominam, da je šla mimo
in se nisva poiskala v kratkem pomenku desetih
minut in je ostala negotovost v meni. To je nam-
reč tako, da je bila Polonka moja žlahta in sem
nekako po ovinkih rvedel, da je že umrla. A zdaj
mi ne da miru in se uverjam, da je bila baš Po-
lonka, ki me je srečala in je nisem spoznal. Tolike
skromnosti nisem doživel nikoli več. Vsakrat, ko
sem prišel »slovo jemati« na Modreje, mi je sti-
mila pet kron v roko. Zadnjič pa mi je dala le dve
kroni in jo je bilo tako strašno sram. Polonka!
Če si bila zadnjič Ti in ne ktera druga, Polonka,
vedi, da nisem Judež!

Moj prvi svet je moja sreča. Zdaj je naravnost
sersko ožarjen po trpljenju in bridkosti. Zdaj je
postal moja velika bol in želim in delam, da bi
vsi občutili to bol, kot bol nas vseh, pa prav
vseh.

Moj prvi svet je skoro edina vsebina mojih pe-
smiškkih sanj...

Kakor ptič iščem in ne vidim, kje je stalo
gnezdo. Vidim čudnozakrivilno vejico, kjer sta
sedela stara dva. Zaradi gnezda, ki ga ne najdem,
bi skoraj preklel luč in solnce in bridko lepoto
Gorenjske, preklel zaradi žalosti njih, ki smo bili
v enem gnezdu, srečo in smeh vseh onih, ki so
imajo dom...

O polzeve hiše, meline, vrelci v blatnem laz u,
otroško kegljčcel Ljubezen bo nasla pot nazaj,
ljubezen bo prišla pot nazaj, ljubezen bo pot pu-
kazala nazaj v gnezdo pticu zabolemu, bolnemu
v jeseni in srečnemu v sanjah o deželi »otrok
solnca«.

IGO GRUDEN:

Kriški ribiči

Sedel v Hraščih z njimi sem, nad Virom,
in ko po lovu nreže so končali,
pri njih sem stal zamisljen na obali,
v breg stopal z njimi večer za večerom.

Sedel sem v oštarti med preprirom,
ko v zgodbah so drug z drugim tekmovali;
iz Trsta večkrat smo se vkup peljali,
o svetem Petru šli v procesji zmerom.

Mikola, Mento, Draži — in vsi drugi,
in starci vi, ki v piščalch po vasi
počasi šli kot volí ste pred plugi!

Kako je z vami? — vprašam zdaj se včasí,
in srce stiska se mi v bridki tugi,
ko v dalji klic se utoplencev oglaší.

ANTON MEDVED:

Sveta noč

S cerkvice na mirni vasi
čez pogorje in poljane
pojejo srebrni glas
zvonov pesem davno znano:
sveta noč, blažena noč!

Sluša jo trpin na sloni,
brdke mu topi spomine,
novo upanje mu drami;
ta potirje duše gine
temna noč, žalostna noč.

Pod nebesi angelj plava,
zipele žarke, mile jakar:
mir ljudem, Gospodu slava
za vse kraje, na vse veka!
tajna noč, čarobna noč!

Kralj ubogih in bogatih,
nedorastlih in odraslih
Božji sin iz dvorov zlatih
zibel si je volji v jaslih.
Sveta noč, radostna noč!

O, komu nocoj ne hodi
kakor ljubljani znanec v gosti
kakor žarek ob razodi
v dušo spet spomin — mladosti?
Sladka noč, milijuna noč!

In komu ne vstaja želja,
da bi čas mu vrnil dneve
nepozabnega veselja,
ko je peval ljube speve:
sveta noč, blažena noč!

Ko s sestricami in bratci
molil Jezuska je v hlevci,
ko so plavalj krilali
na detetino in nad peveci.
Lepa noč, zvezdnata noč!

»Zdaj je procto Vzdihaj pridružen
vse iz prvi marsikomu.
Mladih sanj je grad porušen,
dub ječi, drži ga v dvomu
trda noč, mrzelnata noč!

Mir ljudem, a čast Gospodu!
Segaj v dušo, pesem mila,
vsema zemeljskemu rodu
Daj, da vsem bi zanetila
rojetva noč — vstajenja dan!

MARIJA KMETOVA:

PISMO

Tako blizu in vendar tako daleč mi je Trst. Se ga vidim: prostrana plošča morja, ki se ispreminja hip za hipom. Zdaj je težka in siva in tako tiha, da si komaj upaš do najtanjih misli; po spet vsa rožata in tenka, kakor bi bilo vse morje sestavljeno iz samih drobnih, drobnih, bujnih rožnatih lističev, pa spet zelena in lilasta, kakor baržun mehka in nad njo so galebi, beli, iskroči se, z taglami glasom kričijo. In potem jadra: rumena, rdečkasta, s tiho eleganco zibajoča se, resna in temna kakor zamisljena duša.

In obrežja vidim, ki so zarisana tako nalahno, tako tenko, kakršno so ribe na japonskih vazah. Zatemnilo je večerih, so rožata v jutrih in nedo-zejen mehkva v dnevih mehkva in srebrnih odsevov. In potem ne tisto mesto ob morju: težke, kame-naste gruče, sivkaste zgradbe kakor za večnosti postavljene in nad vsem Sv. Just, kakor mirno, resno oko, sroče in motreče na morje in mesto in lilasto okolico. Tako daleč si mi Trst in vendar tako blizu... Kaj ne hodimo po mestu? Kaj ne vidiš sim premenega vrvenja, kaj me ne onamlja pestra množica ljudi in barv? Kaj me ne vlečejo razkošno izložbe, ne vabijo kavarnne in bleščeče so in v re-lem grohotu strmeča okna?

Kakor bi bila sreča vsega tega, se mi zdi. Tam tri:

Rože, rože, same rože in vrvenje, vršenje, ropot in živa gromotica stoterih in stoterih glasov. Vse vidim, vse mi je tako živo pred očmi, vse tisto, ki mi je bilo tako ljubo, tako nadvse blizu. In potem okolica: navkreber gredo pota, krog njih so trdi, nrtki, in težkih življenjskih bojih pro-kušeni borovci.

In ciprese — tibe žene —, temne, zasajane, do dna duše vse žalostne.

Ali spominam!

Rože, rože, rdeče, drobne, drhteče rože, do opojnosti dehteče akacije, kakor misel se vzpenjajoče glicinije in bave in tiste nebo — tako modro, modro — ah Trst, kje si? Pa tista prva, prva po-vid, kako mi je vzrepetalo srce, kako se mi je vzboli misel ob pogledu na lahne, lahne, blede-rožaste, kakor krila metuljev tenko in nežno čiste nandčevega cvetja.

Lepo je bilo in vem, nikoli več ne bo tako lepo. In noči v mesečini zasajane, kako so bile mehke, kako nežne. Slavci so drhteli in ljubezenskih gla-sovih; ti to glasovi po luninih žarkih in so se vzpenjali po cvetju in zadisali in se spet skirli v senči najtanjih lističev in drobnih, drobnih vejic. — Kako blizu si mi Trst in vendar — kako daleč. Se vem: najhujša je bila misel, da bi morala od tam, da bi morala iz Trsta. Ni bilo tujih sanj v očeh, ne bridkeje misli na večere, kakor je bila misel, da bi ne bila več v Trstu. Z dušo in s srcem sem bila priveržena, prijeta na vse to mesto, na vse to mesto na vse one drobne, drobne dušice, ki smo bili z njimi dan za dnem. Kje so zdaj? Kje je ona deca, tuzni se majhna in neobgljena? Kakšna je je življenja pot? Da bi bilo dobro, da bi si sijalo sonce tako žarko, tako zlato, kakršno je le sonce ob obliki morja.

In zima je zdaj in božič.

Sveta noč... da bi Vam bili tudi dnevi sve-
ti, sveti in svetli...

Mir in Bog z Vami — in iz vsega srca pozdravi
vse.

Ker ni bilo v božični prilogi prostora za vse
dole prispevke, moramo ta dva prispevka priob-
čiti na tem mestu.

IZ TRŽAŠKEGA ŽIVLJENJA

Popravek. V naše uredništvo je došla Giorgina
Pettarossa, stanujoča v ulici Androna S. Eufemia
št. 7 ter nas prosila, naj popravimo notico, ki smo
je objavili v tokratni številki »Edinosti« pod naslo-
vom: »Poskušeni samomor 13letne mladunk«. Pet-
tarossijeva je izjavila, da se ni hotela zastrupiti,
ker da niti blitje pod srcem, pač pa, da se je ko-
telu zastrupiti v časih živčnega napada radi dru-
žinskih zadev.

Nepravilni policijski agent. V restavraciji »All
antica Bonavia« je zahajal skoro vsaki večer po-
licijski ur in neki mladinci ter se igrali za poli-
cijske agente. V restavraciji si je več večerov
zaporedoma naročeval pijačo, pital je pa si. Re-
stavracijski natakarji so se pa naveličali in so jo

je opet zahvatil misli odtrkati, so da bi pital, so
zahvalili od ožje, naj jim plača račun. A v tem
vratu »agent« in se začelo od njega »Jaz sem
policijski agent, in to tako imam pravico, da so
nasej in naplajem — in to zastoj! Lastniki restav-
racije se je zdelo to čudno. Bel je na kvesturo in
naznanil namiznost. Prišla sta dva policijska agenta
in ureturala naprave policijskega agenta. Na
kvesturi se je zvedelo, da so je izdajal za polici-
skega agenta zamo za to, da bi brezplačno jedel
in pil. Piše se: Ferruccio Czewinschi, star 30 let,
brez stalnega stanovanja. Spravili so ga pod ključ.

Prepet v gostilni. Teodor Ferdinand, stanujoč v
ulici Cristoforo Cancellieri št. 113, je sedel več-
raji proti večeru s svojimi prijatelji v neki gostilni
pri sv. Jakobu. Čas mu je minil hitro; kajti igral
je na karte. Ali igranje ni trajalo dolgo, ko vstane
eden izmed igralcev ter vdarj Ferdinandu s ko-
zarcom po glavi. Prvo pomoč je dobil na rešilni
postaji.

Aretilan... laist. Večraj jutraj so aretilali
policijski agentje fašista Marja Ferri. Ko so mu
preiskali žepo, so našli pri njem samokres, kate-
rega so mu zaplenili.

Automobil ga je povozil. Ko je šel večraj jutraj
po ulici del Pesce 34letni Ivan Martinčič, stanujoč
v ulici della Guardia št. 29, je pridrvel nasproti
njemu vojaški avtomobil in ga podrl na tla. Nekaj
minut oddolži ljudi je spremljalo Martinčiča v bližnjo
lekarino Serravallo, odkoder so telefonirali na re-
šilno postajo. Kmalu nate je dospel zdravnik re-
šilne postaje in podal ranjenemu možu primeren
pomoč. Ko mu je preiskaval rano, ni zapazil zdrav-
niškega drugega, nego majhno rano na desnem kolenu.
Z vozom rešilne postaje ga je odpeljal na njegov
dom v domačo oskrbo.

Tatvina. Preteklo noč so vdrli neznanj tatovi
v skladišče slanine, lasti tvrdke Riccardo Marega.
v ulici S. Anastasio, iz skladišča so odnesli tat-
tovi za 10.000 lir sira in srovega masla. Lastnik
skladišča je naznanil tatvino kvesturi, ki je začela
s takojšnjim zasledovanjem. Policijski agentje so
uvedli preiskavo v neki hiši v ulici Ruggero Man-
na. V omenjeni hiši so našli skrito polovico mna-
zino sira, ki je bil ukraden Mareguju. Sir so jim
zaplenili, in ga potem vrnilo lastniku, osuščene
tatove so pa aretilali. Preiskave se še nadaljujejo.

Dopisi

Iz Doline. K članku v četrtkovni številki »Edinosti«
o komisarju Gravišju in njegovem pismu, s kate-
rim so je bil poslovil od občinarjev, bi pripomnili,
da se je komisar Graviš, bodi uradno, bodi izven-
uradno, tudi dejansko ravnal po načelih in nazo-
rih, ki so izraženi v njegovem poslovnem po-
zdravi, in da mu torej daleč krivico sklepna opazka
v četrtkovnem članku, v kateri se izrazijo dvom o
njegovih odkritostih. Komisar Graviš je bil ves čas
svoje službovanja v Dolini tudi dejansko, ne
samo z besedami, skomolasko pravičen in našim
ljudem takšno naklonjen, in iz tega so lahko skle-
pali, da ni šlo pri slovesu samo za par lepih be-
sed, temveč da zaključujejo lepe besede ob slo-
vesu res dobo strpljivega in posnemanja vrednega
sožitja italijanskega komisarja s slovenskimi ob-
činarji.

Iz Voloskega. Tudi tu se pripravljamo na vestno
izvrševanje pravkar sankcionirane Rapalske po-
godbe, ki ima zapečatiti trajno prijateljstvo med
Jugoslovenci in Italijani. In res ne primanjkuje zna-
kov takega iskrenega razpoloženja tudi v na-
skrajnem kotu obmejne Istre. V primer naj nave-
demo okoli pripravljanelega odbora »bojevniske
zveze«, ki je tu že dobro znano po svojem — de-
larovanju, da si domelje že ni bila javno organizirana.
Omenjeni okoli, ki je pa nekoliko izmenjal tukaj-
nje prebivalstvo, utemeljuje potrebo organizacije
fascizma z naslagnjem, da tudi obmejne kraje ob-
sirn domovine naskakujejo sovražniki najrazlič-
nejši vrst; naloga »zveze« je, da zavrže take na-
protivke. V to svrhu naj se vpišejo v »Zvezo« vsi
moški in tudi vse ženske od 17. do 50. let! Prav
kakor da čitamo okoli in mobilizirajo v času voj-
ne! Visek v tem okoli je v bojnem skiliku: Kdor
ni znanj je proti nam, a za Metega, ki je proti nam,
sta železo in ogenj!

Na to skuša okoli oblepiti to bojevnisko parolo:
»Ne propovedujemo nasilja radi nasilja, ampak od-
bijamo le nasilstvo s tem, da naspadamo!

Da pa to niso le prazne besede, to je naše ljud-
stvo že dovolj občutilo na lastni koži; in lovor, ki so
si jih bojevniki nabrali drugod, ne dovoljujejo
tukajšnjim fascizmom mirnega spanja. Mari se tudi
v najnovijem pozivu izraža tista tendence, tisto is-
kreno hrepenenje po zblizanju in pomirjenju, ki
je razne disciplice in drugi činitelji v parlamentu
proglajajo pod geslom: miru in spravi! A črčava
naloge je, da uidevati te tendence in da bodo lepi
besedam sledilo tudi primerna dobra de-
lanja? Mari ne tukajšnjim italijevskim oblastim?
Kako pa se to stinja z dejstvom, da se pred očmi
teje oblasti in gotovo ne brez njih vednosti ustvar-
jajo bojevniske organizacije s tako — miroljubnim
programom: kder je proti nam, za tega sta železo
in ogenj! Ugotavljamo le, da smejo »bojevniki« —
in izključno le oni — nositi orožje. Dozlej so to
dovoljenje uživali pod preprogo lasti obrambe; od-
slej pa jim bo očitno služilo v izvrševanje svoje-
ga — plemenitega programa!

Separatisti in srbska javnost

Srbska javnost je bila napram Hrvat-
skim in slovenskim separatistom dolgo
časa docela ravnodušna. Bili so celo srbski
političarji, ki so kazali neke posebne
vrste razumevanje za težnje hrvatskih
in slovenskih separatističnih krogov, ter
jih naravnost podpirali v njihovih strem-
ljenjih.

Politični dogodki zadnjih dni na
Hrvatskem in v Sloveniji pa so srbski
javnosti mahoma odprli oči. Srbi so uvi-
dali, da so doslej podcenjevali separa-
tistično gibanje, misleč, da je ta pokret
zgolj delo neznatne skupine političnih
desparadov, ki stoji pod tujim vplivom
in so plačani od tujih faktorjev v svrhu,
da ne pride do potrebne notranje kon-
solidacije v državi.

Radičev nastop in njegov ultimati, ki
ga je poslal iz Zagreba centralni vladi,
je izrazil v srbski javnosti ne toliko čut
ogorčenja, kakor čut globokega užalje-
nja. Dočim je doslej ves svet priznaval
neprecenljive zasluge, ki si jih je pridob-
il srbski del našega naroda za narodno
osvobodjenje in ujedinjenje, za katero so
Srbi prelili potoke krvi, se je osmislil
Radič zanikati ne samo glavno zaslugo
srbskega ljudstva na tem činu, marveč
je pripisoval izključno zaslugo le Hrvat-
skemu delu troimenega naroda ter nje-
govi seljaški stranki, dasi je vsemu svetu
znano, da ta stranka med vojno ni
gnila niti z mezinem, da bi osvobodila
jugoslovenski narod izpod avstrijskega
in madžarskega jarma, pač pa storila vse,
da vzdrža ta narod pod habsburškim

robovom. To prilastčevanje tujih zaslug
je zadelo Srbe v živo in jih neizmerno
užalilo. Ni se potem čuditi, da je vprilo
Radičev nastop, kakor tudi vprilo
očitnih simpatij, ki jih kažejo slo-
venski klerikalci za Radičevce, nastalo
med Srbi neko čudno razpoloženje, ki je
kulminiralo v misli, da bi bilo najbolje,
ako bi Srbi priznali popolno in neogra-
ničeno svobodo Hrvatom in Slovincem,
da si uredijo svojo hišo docela po svoji
volji in po svojem okusu.

Lahko rečemo, da je bil v tem oziru
enodušen ves Belgrad in vsa Srbija. Da
ni došlo do javnega izraza tega prepri-
čanja, se je zahvaljevali edino treznim
politikom in novinarjem, ki so zastavili
ves svoj vpliv in ugled, da so korigirali
javno misljenje in ga zopet spravili na
pravo pot.

Ne da se oporekati, da je med Srbi
mnogo življenj, ki so v svojem bistvu
slični separatisti, kakor so Radičevci in
hrvatski zajedničarji na eni, slovenski
klerikalci pa na drugi strani. Ločitev
Srbov od Hrvatov in Slovincov bi bila
torej voda na njihov mlin, ker bi to
omogočilo vzpostavitev Velike Srbije, te-
ga njihovega ideala. Velika Srbija, ki bi
obsegala poleg bivše srbske kraljevine,
še Bačko z Banatom, Srem, Bosno in
Hercegovino, Makedonijo in Crnogoro
ter južno Dalmacijo, bi bila nesporno
država, ki bi imela v mednarodnem ozi-
ru mnogo ugodnejši položaj, kakor ga
ima sedanja Jugoslavija. Ta država bi
predvsem lahko računala s podporo in
pomočjo Italije, ker bi z odcepljenjem
Hrvatov in Slovincov odpadli vsi vzro-
ki za medsebojen konflikt. Velika Srbija
bi lahko stopila iz istih vzrokov tudi v
prijateljske odnose z avstrijsko re-
publiko.

Kakor bi bil mednarodni položaj Ve-
like Srbije v tem slučaju rožnat, tako bi
bila temna in ogrožena usoda sosedne
hrvatske in slovenske republike, kakor
so jih v svojih zmehdenih glavah zasno-
vali razni Radiči. Saj je čisto gotovo, da
bi življenje tako hrvatske, kakor slo-
venske republike ne šlo po letih, mar-
več kvečjemu po mesecih, ako ne samo
po dnevih. Ni treba imeti mnogo soli v
glavi, da se ve, da bi v tistem trenutku ko
bi prišlo do razločitve med Srbi in Hr-
vati, udarili od Hrvatov silnejši Madžari
na Banovino ter napravili z mečem v
roki konec hrvatski seljaški republiki še
preje, nego bi le-ta začela živeti svoje
samostojno življenje. Da bi bila usoda
male, majčkene slovenske republike še
žalostnejša in klavnejša, leži na dlani.
Italijani in Nemci bi pač ne pomisljali
niti en hip, da bi si kot dobrodošel plen
ne razdelili med seboj vse ozemlje brez-
močne slovenske republike. Kdor ni slep,
lahko to razvidi že iz pisave laškega in
nemškega časopisja.

In da se vse to zgodi, je obstojala, ka-
kor smo že omenili, neposredna nevar-
nost. »Razporoka« med Srbi, Hrvati in
Slovinci je bila že na vidiku, da niso
v najusodnejšem momentu nastopili
možje, ki so dali z energično gesto drugi
pravce »takemu« javnemu mnenju.

Res, sedaj je vsaka opasnost v tem
oziru odstranjena, ni pa s tem rečeno,
da bi ta nevarnost ne mogla nastati v še
bolj grozoti obliki v bodočnosti, ako
Hrvati in Slovinci, ne zavedajoč se, da
so zgolj marionete v rokah tujih sil,
ne bi prenehali otroški igrati s svojo
usodo in bodočnostjo.

ŽIVNOSTENSKA BANKA
PODRUŽNICA V TRSTU
Ulica Roma vogal ul. Mazzini. — Lastna palača.
Deležniki glasujejo in rezervni zalogi K. C. št. 235.000.000
Izvršijo bančne vse bančne in menjaške transakcije.
Uradna ura od 9-13

MALI OGLASI

PEVSKO-BRALNO in (amburško društvo »Ta-
bor« priredi jutri 24. t. m. vesolico s plesom v
gostilni Furlo na Repentanu. K obliki udeležbi
vabi odbor. 735

AUTOMATICE orkestron »Continental«, nemška
znamka, primeren za plesno dvorano, se proda
v ulici Conti 10, gostilna al Gelomini. 736

SPALNA SOBA, nova, jako močna se proda. E-
ventualno se prodajo posamezni kos. Massimo
d'Azeglio 3, I. 737

ZEMLJIŠČE S NISO, oboje vlad vojne poškodo-
vano je na prodaj v Solzaru pri Gorici. Krama-
lega, vinograd in sadni vrt z reguliranim irvi-
kom studenca. Obzidano zemljišče meri 7 arjev.
(5 njev). Informacije daje Henrik Terpin, mesar,
Solkan pri Gorici. 739

GOSPODICA s večletno prakso, večta vseh
kontobarnih poslov, šteje primerno službo v mestu
ali pa v okolici. Govori slovenski, hrvaški in
italijanski. Ponudbe pod »Gospodica« na upravo
lita. 731

KUPUJEM čiste čumle ter jih plačujem do 4 L.
Solitario I. 704

LESICI KOŽUHI IZBELAMI, čisti, novi in temno-
rjavci ter sečalniki za stole, se prodajo po nizki
ceni. Ustrojenje, izdelovanje in barvanje ko-
žev in lesa je v lastnosti TRGOVINA KO-
ŽUHOVIN V VIA CATTORI 32, TRST. 624

NAZNAJAM slavnemu občinstvu, da sem poleg
delavcev odprla tudi salon za angostovljeno zim-
ske oblike in letne plašče ter raznovrstne ob-
like. Priporočam se za obilni obisk. A. Mar-
molja Rieger, ulica Commerciala 3. 886

KROJAČNICA Avgust Štalar, ul. S. Francesco
D'Assisi št. 34, III. nad. je odlična dobroznana
krojačnica v Trstu. 295

NA NOVO odprto trgovino s pohištvenim novim in
starim ter z drugimi pohištvenimi predmeti pri-
pota za obilni obisk J. Babia, ul. Artisti št. 7,
navsez Gorica v Trst. Kar. Piazzi & Catterina. Naj-
nižje cene. Sveti B. svetilo. 587

LEKARNA IN KEMISNI LABORATORIJ V SE-
SANE Nijejo ope gve vrste, kemično preku-
šeno. — Širup R. za šibke in anokrvne otroke.
— Kroglice R. za malokrvne ženske. — Švedske
kapljice. — Masle za darje. (specijaliteta.) —
Prekna mast. — Tinktura in obliži za kurja očesa.
— Fluid za živino. — Sestavljen mlečnokisl
Kresciov skup, pripravljen po posebnem re-
ceptu, preiskavano zdravilo za pljučne bolezni
in katar dihal. — Vaskovratna zdravila in
specijaliteta za ljudi in živino vedno v zalogi. —
Poštne poljiljave. 592

Zlato in srebrne krone

plačam več kot drugi kupci.
Albert Povh, urar, Mazzini 46
(291) (v bližini drvenega trga)

SODA v KRISTALIH

Rižev škrob - Ultramarin - octova
kislina - Seda Solvay - Pralna
mala - Barve in lake - Glau-
berjeva sol - Rafija -
Lim za mizarje

COLONIALE OLANDESE

Družba za uvoz in izvoz
Senzai Indici. Savine in indijske vrste. Brzi, kakov. Mago
Trst - Pier Luigi da Paestrina št. 2
Na sahtevo centri

SVOJI K SVOJIM!

Opozorjam GOSTILNICE pri Sv. Jakobu,
Sv. M. M. zgor. in spod., Carbo in Škedinu
na svojo zalogo (307)

vina, vermoutha, marsale itd.
Jakob Merhar, Sv. M. M. zgoranja, Bivio 4

PFaff stroj za živino in vezanje pravi nemški vzorci
Seldel & Neumann in
Singer & Gasser
Trst, ul. Campanile 19

VELIKO SKLADIŠČE KLOBUKOV

dežnikov, belih in pisanih, žepnih
robcev, možkih nogavic itd.
N. CVENKEL, Trst, Corso V. E. III. št. 24.

JADRANSKA BANKA

Del. glav.: K 30.000.000. Rezerve K 10.000.000
Belgrad, Celje, Dubrovnik, Dunaj, Kotor,
Kranj, Ljubljana, Maribor, Metković, Opa-
tija, Sarajevo, Split, Šibenik, TRST, Zadar,
Zagreb

Obavlja vse v bančno stroko spadajoče posle.
Sprejema vloge
na hranilne knjižice ter jih obrestuje po 3 1/2%,
a v bancogiro prometu po 4%.

Vloge, ki se imajo dvigniti samo proti pre-
dhodni odpovedi, sprejema po posebno ugodnih
pogojih, ki se pogodijo od slučaja do slučaja

Deje v našem vamostne predale (safes).

Bankni prostori v Trstu se nahajajo:

ul. Cassa di Risparmio, ul. S. Nicolo

Telefon: št. 1463, 1793, 2676

Blagajna posluje od 9 do 13

KOŽE USNJE

ter vsi v čevljarsko obrt
spadajoči predmeti

ulica Udine št. 49

Priporoča se
(27) **F. CINK**

Trgovsko - obrtna zadruga v Trstu

registrovana zadr. z neomejenim jamstvom
ul. Pier Luigi da Paestrina št. 4, I. n.
sprejema hranilne vloge od L 1 dalje.

Navedne vloge obrestuje po

4 1/2%, večje po dogovoru.

Trgovcem otvara tekoče čekovne račune. - Posoja
hranilne paške na dom. - Rentni davek plačuje
iz svojega.

Daje posojila po najugodnejših pogojih na
knjižbe, na osebno poročstvo, na zastave vred-
nostnih listin.

Uradne ure vsak dan svzemski nedelj in
praznikov od 8 de 1-

Riunione Adriatica di Sicurtà v Trstu

(Lastna palača: Ustanovljena leta 1838.

Zavarov. proti škodi, povzročeni po ognju, strelu
in eksplozijah. Zavarovanja steklenih plošč in
razbitin. Zavarovanja proti tatvini z vsem v. Za-
varovanja pošiljatev na morju in po suhi. Z-
varovanja zavarovanj v najrazličnejših a. de-
clah. — Zastoparja v vseh državnih glavnih in-
stitih in važnejših krajih.

JOSIP STRUCKEL

Trst, vogal V. E. Nuova-S. Caterina.
Val ka izbira vseh vrstnega blaga za mo-
in ženske. — Blago za rukaje, žamet, bač-
stille, etamine ter raznih predmetov za okras
oblač. Vse po najnižji konkurenčni cenah.

Za ob vojni rekvirirane (306)

CEKOVNE ORGLJE

Izdelane nove pištali in izvršuje
vsa popravila po nizki ceni:
Anton Bernič, Izd. orgel Radovljica (Jugoslavija)

KRONE

plača vedno par cent.
več nego vsak drugi
— kupec, edino! —
Aleksij Povh,
trgovina Piazza Ga-
ribaldi št. 3, tel. 2-29
(prej trg Barriera) (25)

A. De Masi & G. Sferza

Mavricija Wackvitza nasledniki
Trst, ul. Torre bianca 32. Telefon 29-83

Velika izbira majoličnih in železnih
pečii znamke „Premier“, ekonom-
skih ognjišč in štedilnikov lastnega
izdelka, plošč iz litega železa razne
velikosti, raznjev in cevi za peči.
Cene zmerne. (24)

TRST – Corso Vittorio Emanuele III šte. 16